

Ανδρικές Άμυνες σε Γυναικεία Ζητήματα

“Ασκήσεις Ετερότητας: Δοκιμή 1η”

Θεσσαλονίκη Ιανουάριος 2008

Περιεχόμενα

Λίγα εισαγωγικά _____	4
A. «Υπάρχει Σεξισμός;» _____	5
B. «Η ράτσα των φεμινιστριών» _____	7
Γ. «Είσαι Σεξιστής!» _____	12
Δ. «Οι ενοχές (που σφίγγουν το σκοινί γύρω από το λαιμό)» _____	15
E. «Σεξιστικά Αστεία» _____	19
ΣΤ. «Ίδια είναι τα Αρσενικά...» _____	21
Z. «Ε! Αυτό είναι αντίστροφος σεξισμός!» _____	22
H. «...ναι, αλλά καταπιέζονται και οι άνδρες...» _____	24
Θ. «Πως δικαιολογείται θεωρητικά μια μορφή καταπίεσης;» _____	26
I. «Ελεύθερος Έρωτας: το καλύτερο δώρο του φεμινισμού» _____	30
Credits _____	32

Δικαιολογώντας τον τίτλο της μπροσούρας: Δεν υπάρχει σε κάθε τόπο και κάθε στιγμή μια συμπαγής ανδρική ταυτότητα που να διαθέτει ταυτόσημα οικουμενικά προνόμια. Υπάρχουν πολλές διαφοροποιήσεις μέσα σε αυτή την ταυτότητα που αφορούν στις διαφορές τάξης, φυλής, ηλικίας αλλά και εκπαίδευσης, βιωμάτων κτλ. Την ίδια ακριβώς στιγμή, η καταπληκτική ομοιότητα στην επιχειρηματολογία των σύγχρονων ανδρών δεν μπορεί να αγνοηθεί. Η ομοιογένεια που δείχνει να εμφανίζεται στους τρόπους οργάνωσης της ανδρικής ψυχολογίας (του ανδρισμού) αποτελεί τον τόπο της παραγωγής και της αναπαραγωγής του συμπαγούς. Εξάλλου και η κοινωνικοποίηση του ατόμου δεν είναι μοριακή. Υπάρχουν δομές συμπαγείς που λειτουργούν λιγότερο ή περισσότερο καλά και συνεχίζουν να κοινωνικοποιούν το άτομο με βάση μία συγκεκριμένη κυρίαρχη νόρμα. Γι αυτό και ο τίτλος του κειμένου λέει για «Ανδρικές Άμυνες» και «Γυναικεία Ζητήματα», παρόλο που οι άμυνες αυτές δεν εκφέρονται μόνο από άνδρες (τους διάφορους ανδρισμούς, τις διάφορες αρρενωπότητες που υπάρχουν τέλος πάντων) και τα ζητήματα αυτά δεν είναι μόνο γυναικεία αλλά ευρύτερα κοινωνικά. Ωστόσο, οι «πατριαρχικοί άνδρες» είναι οι κύριοι φορείς αυτών των αμυνών και οι γυναίκες παραμένουν τα κυριότερα θύματα του σεξισμού. Αυτή είναι και μία από τις βάσεις για τη συζήτηση.

Μέσα σε έναν κόσμο λοιπόν, αμιγώς αντρικό, αυθόρμητα οργανωμένο, οργανωμένα βίαιο, ο φεμινισμός, καλύτερα οι φεμινισμοί από την πλευρά τους άφησαν τα στίγματα της αντίστασης. Αυτοί οι φεμινισμοί, αν και ιστορικά αντικρουόμενοι, πάλεψαν για την απομυστικοποίηση μιας από τις ισχυρότερες εξουσίες που ενσωματώνουν οι κοινωνίες. Δεν είναι το θέμα να λατρέψουμε κάτι που ιστορικά έχει απονεκρωθεί, να τιμήσουμε κάποια λάβαρα – αυτή είναι η αντρική λογική της παράδοσης. Το θέμα είναι να αφεθούμε σε μια κουλτούρα ετερότητας που κάτι έχει να μας πει για τον τρόπο που χτίζουμε τις κοινότητες και τα εγώ μας. Ετσι, κι εδώ η συζήτηση εκκινεί από μια βάση που κατηγορηματικά αξιώνει πως όποια κι αν είναι η θέαση που έχουμε για το ζήτημα, πρέπει να δώσουμε χώρο στους διάφορους φεμινισμούς γιατί αυτοί υπήρξαν μία από τις απόπειρες να υπάρξει μια λύση του ζητήματος από πλευράς των ίδιων των γυναικών, από πλευράς δηλαδή του ίδιου του υποκειμένου στα όρια του συμπαγούς του.

Η συγγραφή αυτού του κειμένου είναι περιττό να πω ότι λειτούργησε και σαν ενδοσκοπήση, αυτο-ανάλυση. Οι άμυνες ενάντια στις οποίες επιτίθεμαι είναι αντικείμενο μιας τέτοιας ενδοσκοπήσης, αυτοπαρατήρησης ή και παρατήρησης βέβαια κάποιων στενών μου αντρών συντρόφων. Αν και η κριτική είναι σκληρή κι επώδυνη λοιπόν, είμαι σε θέση να γνωρίζω καλά σε ποιο πλαίσιο καταθέτω την κριτική αυτή, πλαίσιο σχέσεων και πολιτικών δομών. Ταυτόχρονα, πιστεύω πως τέτοια κείμενα είναι απαραίτητα τότε-πότε για να παίρνουν επιτέλους αυτές οι πολιτικές δομές κι τον πολύτιμο χαρακτήρα της αυτοέκθεσης. Γιατί, εν τέλει, το λέω και μέσα... ο αναρχισμός πρέπει να έχει μια βαθιά προσωπική διάσταση που δεν μπορεί να μένει ανεπεξέργαστη αν μιλάμε και για ατομική αυτονομία δίπλα στην κοινωνική.

Τέλος, να πω ότι δεν υπάρχει επίλογος συμβουλών σε αυτό το κείμενο για το πώς μπορούμε να «θεραπευθούμε» ή να διαρρήξουμε την κλειστότητα της σκέψης μας. Ασχολούμαι με την πολιτική ως ρητή αυτοθέσμιση, αυτό σημαίνει ότι αναγνωρίζω ότι η κοινωνική θέσμιση δεν μπορεί παρά να αναγνωριστεί στο όνομα της κοινωνίας και όχι της φύσης, του λόγου, της ιστορίας κοκ. Αντίστοιχα, η ατομική πρακτική δεν μπορεί παρά να αναγνωριστεί στο όνομα των πράξεων ακριβώς αυτού του ατόμου. Δηλαδή, το μόνο που προτείνω ξεκάθαρα είναι να φέρουμε στο συνειδητό, να κάνουμε ρητό, να ονομάσουμε αυτό που κάνουμε. Να το ονομάσουμε, γιατί μας διαφεύγει, γιατί το έχουμε ντύσει με δικαιολογίες, άμυνες και άλλα. Και να το πολεμήσουμε παράλληλα.

A. «Υπάρχει Σεξισμός;»

Η πρώτη και πιο κλασική άμυνα από πλευράς ανδρών, πολιτικοποιημένων ή μη μάλιστα, είναι η «διερώτηση» για το αν υπάρχει καν το θέμα του σεξισμού, αν υφίσταται μορφή καταπίεσης γύρω από τις σχέσεις των φύλων και συγκεκριμένα εις βάρος των γυναικών. Αυτή τη διερώτηση εμείς μπορούμε να τη δούμε μόνο σαν a priori άρνηση ενασχόλησης με το θέμα. Άρνηση που, από τη μια, εμφανίζεται ως άμεση συνέπεια της «άγνοιας» που διατηρούμε οι άνδρες πάνω στο ζήτημα αυτό. Και, από την άλλη, υφίσταται ως άμεση τακτική για τη διατήρηση των προνομίων μας ως έχουν. Οι άντρες που έχουν στην πλάτη τους κάποια παραπάνω χρόνια πολιτικοποίησης παραδέχονται, βέβαια, θεωρητικά ότι υπάρχει σεξισμός αλλά στην ουσία δεν ασχολούνται ποτέ με το θέμα. Στα του χώρου, όταν απαριθμούν τις ιδιότητες ενός αντι-εξουσιαστή, συνεπώς και του εαυτού τους, βιάζονται να προσθέσουν και το χαρακτηρισμό... «αντι-σεξιστές». Οι «αναρχικοί της Α' Δημοτικού» συνήθως αγνοούν το τι σημαίνει καν η λέξη «σεξισμός». Κουβαλούν, δε, συνήθως και στην πολιτική τους σταδιοδρομία ό,τι άρπαξαν από μικροί σε επίπεδο μικροαστικών σοφιών του καφενείου και της γειτονιάς, του στιλ: «Ο φεμινισμός θέλει να κυριαρχούν οι γυναίκες τον κόσμο, στη θέση των ανδρών» ή «Ο φεμινισμός θέλει να κάνει τις γυναίκες, άντρες»...

Η άγνοια πάνω στο ζήτημα του σεξισμού είναι σχεδόν αναπόφευκτη σε επίπεδο θεωρίας. Ποτέ και πουθενά το ζήτημα των φύλων δε μοιάζει να τέθηκε σα μια επιτακτική προτεραιότητα. Σε οποιοδήποτε επίπεδο πολιτικής παρέμβασης. Συνήθως τα δικαιώματα της γυναίκας συνδέονται εν είδει μνημοσύνου με την επέτειο της 8ης Μάρτη, Ημέρα της Γυναίκας. Ωστόσο, η άγνοια σε βιωματικό επίπεδο δε δικαιολογείται σε κανένα βαθμό. Όλοι μας μεγαλώνουμε σε ελληνικές, συνήθως βαρέως πατριαρχικές, οικογένειες. Όλοι μας έχουμε μια πρώτη επαφή με τα έθιμα και την Εκκλησία από μικρά παιδιά. Και όλοι μας αργότερα κυκλοφορούμε στους δρόμους, μιλάμε τη γλώσσα αυτής της κοινωνίας και ακούμε λίγο-πολύ τι συμβαίνει σε όλη τη χώρα. Για παράδειγμα, ότι η Κρήτη έχει κατά μέσο όρο κάθε καλοκαίρι 30 βιασμούς κυρίως αλλοδαπών τουριστριών. Οτι πχ στη Βέροια ο τάδε, 23 χρονών, στραγγάλισε τη φίλη του, 23 χρονών, επειδή ζήλεψε. Οτι στην Πελοπόννησο πχ ο άλλος σκότωσε μια άγνωστή του με τις γροθιές του, απλώς επειδή δεν του «έκατσε». Και ακόμη θα ακούσατε για τις Νιγηριανές κοπέλες που μαστροποί εξέδιδαν και βασάνιζαν με ηλεκτρικά σίδερα. Όλα αυτά μόνο από τα καλοκαιρινά δελτία ειδήσεων του 2005. Και πρέπει να είμαστε σίγουροι ότι πρόκειται για το 1% των περιπτώσεων. Η άγνοια, λοιπόν, μάλλον δεν μπορεί να είναι επακόλουθο του βιώματος ενός ανθρώπου στην Ελλάδα και βέβαια είναι ανεπαρκής λόγος για να δικαιολογήσει ή να εξηγήσει το γιατί κάποιοι άνδρες αντιεξουσιαστές «αρνούνται» την ύπαρξη του σεξισμού. Καταλαβαίνουμε, λοιπόν, ότι υπάρχει, αν όχι μια εκουσία άρνηση αναγνώρισης αυτού του τεράστιου κοινωνικού ζητήματος, τουλάχιστον μια γιγαντιαία επιχείρηση συγκάλυψής του. Συγκάλυψη, η οποία βασίζεται σε μια έλλειψη αμφισβήτησης της σημασίας του σεξισμού για τη σύγχρονη ελληνική κοινωνία. Κι αυτή η έλλειψη αμφισβήτησης με τη σειρά της έχει πάμπολλες ρίζες και ακατανόητα στοιχεία αλλά ανάμεσα σε όλα εμφανίζει ένα γεγονός αδιαμφισβήτητο: τη διατήρηση εκ μέρους των ανδρών των πατριαρχικών τους προνομίων.

Να δώσουμε από τώρα ένα παράδειγμα για το πώς δημιουργείται αυτή η συγκάλυψη. Ενα σύνηθες επιχείρημα είναι ότι πολλά αιτήματα των γυναικών έχουν πλέον βρει δικαίωση μέσω του σύγχρονου νομικο-πολιτικού συστήματος και ως τέτοια συνήθως εννοούνται τα δικαιώματα ψήφου, εργασίας, εκπαίδευσης κτλ και ότι, από την άλλη, οι εξουσίες που ανακαλύπτουν πλέον οι γυναίκες εδώ κι εκεί (πχ το αρσενικό βλέμμα) είναι πολύ αφηρημένες για να υποστασιοποιηθούν. Τούτο εδώ αξίζει μεγαλύτερης εμβάθυνσης αργότερα. Προς το παρόν να αρκεστούμε εδώ να πούμε ότι η ανδρική επιχειρηματολογία προσπαθεί να αποδείξει τη μη ύπαρξη της γυναικείας καταπίεσης με την ανάδειξη μιας από τις μορφές εμφάνισής της. Ετσι, *η στιγμή-μορφή των «αόρατων και μη υλικών διαστάσεων» του γυναικείου ζητήματος γίνεται ο λόγος για να μην ασχοληθούμε καθόλου με αυτό, αφού κατά τα*

φαινόμενα δεν υπάρχει...

Η αδυναμία προσδιορισμού των αόρατων διαστάσεων της καταπίεσης οδηγεί σε μια απομάκρυνση και αδιαφορία ανάγνωσης της ψυχολογίας της «άλλης». Έτσι, δεν υπάρχει περίπτωση να γίνει κατανοητή πχ η γυναικεία ψυχολογία της απόσυρσης ή της παθητικότητας μέσα στα πολιτικά εγχειρήματα ή και το «γιατί δεν αλλάζει η ίδια» αφού «εμείς δεν της απαγορεύουμε να μιλάει, να διαφωνεί, να συμμετέχει!». Δε συζητάμε καν για το αν μπορούν να κατανοηθεί από έναν άντρα, για να πούμε κι ένα ακόμη παράδειγμα, η πικρία ορισμένων συντροφισσών για το ότι εμείς μπορούμε τόσο άνετα να μεταπηδούμε από το προσωπικό στο πολιτικό, από την αυτό-ανάλυση (όποια υπάρχει τέλος πάντων) στην απώθηση και, γενικά, από την άσχημη ψυχολογία στην ψυχρή λειτουργικότητα. Πικρία που είναι ανάμεικτη με οργή και αγανάκτηση που, βέβαια, έχει να κάνει με τη διαπίστωση της βαθιάς καταπίεσης που έχει υποστεί το γυναικείο φύλο κατά την κοινωνικοποίησή του και που καταλήγει σε διερωτήσεις του στιλ «αν είχα γεννηθεί με άλλο φύλο;», διερωτήσεις που όπως κι αν ακούγονται, αποτελούν στην τελική ερωτήσεις ετερότητας κι ανοιχτής αμφισβήτησης που σχεδόν ποτέ δε γίνονται από τους άντρες συντρόφους.

Υπάρχει, όμως, και μια άλλη διάσταση αυτής της πρώτης ανδρικής άμυνας απέναντι στην επιβεβαίωση ή όχι της ύπαρξης του ζητήματος του σεξισμού. Έχει να κάνει με την ιδιαίτερη «φύση» του γυναικείου ζητήματος. Οι αναρχικοί άντρες δεν έχουν μόνο μια πολύ μονόπλευρη αντίληψη της εξουσίας όταν τονίζουν ότι δεν υπάρχει εξουσία ως υπόσταση, στην περίπτωση των «αφηρημένων, αόρατων και μη υλικών διαστάσεων του σεξισμού» (και πάλι, βέβαια, θα έπρεπε να μοχθήσουν για να εξηγήσουν το αόρατο της εξουσίας της μόδας, της πορνείας, του χαμηλότερου εισοδήματος, του «ζητείται νέα εμφανίσιμη...» κτλ). Έχουν κι έναν πολύ περιοριστικό τρόπο αντίστασης όταν φαίνεται πως η ανάλυσή τους και η αντίστασή τους έχει να κάνει πάντα με το τι γίνεται σε ένα διεθνή πόλεμο, σε μια οικονομική μεταρρύθμιση της κυβέρνησης, στον τρόπο που οργανώνεται το Κράτος ή μετουσιώνεται ο φετιχισμός του εμπορεύματος αλλά όχι και στο πως ζουν οι ίδιοι μέσα στην ιδιωτική τους σφαίρα, στις στενές κοινωνικές τους σχέσεις. Ο φεμινισμός, από την άλλη, κατάφερε να ξεσκεπάσει σε μεγάλο βαθμό αυτή τη συγκάλυψη, να μιλήσει για θέματα που θεωρούνταν taboo, όχι μόνο για την «αστική κοινωνία» και τα «αφεντικά» αλλά και για τους ίδιους τους αρσενικούς «συντρόφους» ως φορείς μιας πολυειδούς εξουσίας που ονομάζεται σεξισμός... Καθώς η σεξουαλικότητα, το συναίσθημα και η διεισδυτικότητα στην ψυχολογία έχουν καταχωριστεί κοινωνικο-ιστορικά στην οικιακή-ιδιωτική σφαίρα και εφόσον αυτή η σφαίρα (και πάλι κοινωνικο-ιστορικά) ταυτίστηκε/ αποδόθηκε στις γυναίκες, ουσιαστικά μέσα από μια σύγκρουση των φύλων, αυτές οι «γυναικείες αρμοδιότητες» θεωρήθηκε ότι δεν είχαν καμιά σχέση με την πολιτική, «τα πράγματα», την παραδοσιακά ανδρική δημόσια σφαίρα. Το να αρνούμαστε, λοιπόν, εν είδει πρώτης άμυνας οι άνδρες να δούμε το θέμα του σεξισμού (με το χαζό ερώτημα «που υπάρχει σεξισμός;») στην ουσία δείχνει πόσο θέλουμε να κρατήσουμε στο απυρόβλητο την υπάρχουσα Τάξη Πραγμάτων σε σχέση με τη διάκριση δημοσίου-ιδιωτικού, πολιτικού-προσωπικού που αντανακλάται στο σύγχρονο σεξουαλικό καταμερισμό εργασίας. Ο αντι-σεξισμός έχει μια βαθιά προσωπική διάσταση, όπως θα έπρεπε κανονικά να έχει συνολικά ο αναρχισμός. Κι αυτή την προσωπική, πάντα πολιτική ωστόσο, διάσταση δεν μπορεί κανείς να την αποφύγει όταν τίθενται στο στόχαστρο της κριτικής τα πεδία στα οποία κυριαρχούσαν παλιότερα η σιωπή και η βία νομιμοποιημένες.

Το αν αυτά τα θέματα είναι αφηρημένα ή όχι θα το ανακαλύψουμε μέσω μιας κριτικής ανάλυσης, αρκεί αυτή να μην παρεμποδίζεται με το παραμικρό από τις οργανωμένες πατριαρχικές δομές του χώρου. Αλλά να γυρίσω λίγο πίσω. Είναι πράγματι τόσο καλή η αντρική θεωρία για τους διεθνείς πολέμους και το φετιχισμό του εμπορεύματος; Δηλαδή, είναι τόσο καλή που θα μπορούσαμε να τους συγχωρέσουμε λίγο σεξισμό; Αν ένα τόσο θεμελιακό στοιχείο του Εγώ μας, όπως είναι το φύλο μας, παραμένει ανεπεξέργαστο στην πραγματική μας ζωή, τότε έχουμε να κάνουμε με ανθρώπους για τους οποίους η πολιτική (ως ρητή αυτο-

θέσμιση) δεν παίζει κανένα ρόλο στη ζωή μας. Οι αντιλήψεις μας έρχονται και παρέρχονται, σαν τις μόδες ρούχων. Έτσι, και οι πομπώδεις αναλύσεις μας για τους πολέμους και τα οικονομικά έχουν κιόλας ξεχαστεί από τους ίδιους πριν αποτυπωθούν στο χαρτί.

Καμιά και κανείς μας δε θα έπρεπε να ξεχνά ότι για αυτούς τους ανθρώπους, τους αμυνόμενους στα ζητήματά αυτά λειτουργούν συγκεκριμένοι μηχανισμοί. Δεν είναι ούτε τέρατα (αν και αυτό εύκολα το λέμε και για κάποιους), ούτε άγγελοι. Οι άμυνες τους, αποτέλεσμα κοινωνικοποίησή τους, στηρίζονται στους φόβους τους. Μιλώντας για το χώρο, όπως η βάση του δημοσίου γίνεται το ιδιωτικό (ισχύει και το αντίστροφο), έτσι και η βάση του πολιτικοποιημένου άνδρα γίνεται η αναπαραγωγή της συναισθηματικής του ζωής. Εκεί στο σπίτι ή πολλές φορές στην κατάληψη, στο «κοινωνικό κέντρο» τον περιμένει ένα παθητικό δεχόμενο, ένας σκουπιδοτενεκές συναισθημάτων και σεξουαλικότητας. Τα ρούχα του πολιτικού θα φορεθούν ξανά στη συνέλευση. Αν, όμως, αντίθετα ο φόβος κυριεύσει τον τόπο του πολιτικού, τη συνέλευση, γιατί θα τεθεί πρακτικά το ζήτημα της σεξουαλικότητας, της συναισθηματικής πολιτικής και της προσωπικής συμπεριφοράς (πχ αυταρχικότητα), τα πράγματα γίνονται δυσάρεστα... για όλους μας... Γι αυτούς που πρέπει να αμυνθούν γιατί φοβούνται. Και για εκείνες που ανακαλύπτουν χτυπήματα από εκεί που δεν τα περίμεναν.

Όταν η συνέλευση σείεται από τέτοια θέματα, τα πράγματα μπορεί να καταλήξουν σε καυγάδες, δηλώσεις έλλειψης εμπιστοσύνης, παραγκωνισμούς, απαξιώσεις, απομόνωση, σιωπές και συνένοχες συμπεριφορές. Μερικοί μάλιστα στην Ελλάδα προτιμούν να βάζουν φωτιά σε κείμενα κριτικής και να βρίζουν με το χειρότερο τρόπο συντρόφισσες. Αλλά ας μην προτρέχουμε! Για να μη φτάσουν εκεί τα πράγματα, η «ανδρική κοινότητα του χώρου» προτιμά σφυρίζοντας αδιάφορα να αναρωτιέται υποκριτικά «υπάρχει καταπίεση των γυναικών σήμερα;» ή ακόμη πιο έξυπνα «υπάρχει σεξισμός στο χώρο;».

B. «Η ράτσα των φεμινιστριών»

«Περίεργα πλάσματα. Για ακατανόητους λόγους ή απλώς για να κάνουν εντύπωση ή για να καλύψουν τα κόμπλεξ τους, παραμένουν αξύριστες στα πόδια και στις μασχάλες. Τρέμω μπροστά στην ιδέα ενός τέτοιου γεγονότος. Πολυγαμικές, βέβαια, και απελευθερωμένες σεξουαλικά: να ένα θετικό που έχουν! Οι φαντασιώσεις μου ήδη καλπάζουν. Από την άλλη, είναι και στερημένες σεξουαλικά. Γι αυτό γκρινιάζουν όλη την ώρα, δήθεν για τις εξουσίες που αντιμετωπίζουν. Η γκρίνια τους, αν και κάποιες είναι όμορφες, τις κάνει να δείχνουν υστερικές! Κάποιες, ρε, φωνάζουν από τούτες εδώ! Άλλες, πάλι, ευτυχώς σιωπούν! Και, after all, στην Ελλάδα, φίλε, είμαστε ακόμη καλά. Στη γερμανία, στην ισπανία έχουν τρελαθεί εντελώς. Ο..Χ, ρε, που πήγε Βερολίνο τις προάλλες... Αχ, τι έπαθε! Μπήκε σε μια πορεία σε ένα μπλοκ γυναικών, για να το διασχίσει μόνο ο άνθρωπος, και τον έδιωξαν κλοσηδόν, ρε συ, από την πορεία! Δεν πάμε καλά! Κάποιες έχουν ξεφύγει, μου φαίνεται... Είπαμε «αντι-σεξισμός» αλλά όχι κι έτσι! Αυτά τα πράγματα είναι ακραία! Αυτές, φαίνεται, ερμηνεύουν τα πάντα μέσα από το πρίσμα του σεξισμού/ αντι-σεξισμού και έχουν καταλήξει σε αυτές τις κολλημένες αντιλήψεις και τις ακραίες πρακτικές...»

[φανταστικός μονόλογος ενός άνδρα αναρχικού (brother), ωστόσο αρκετά τυπικός και συγχνός για την ελληνική καθημερινή πραγματικότητα, δομημένος σε εκατοντάδες στερεοτυπικά και σεξιστικά σημεία και, εν τέλει, αρκετά μετριοπαθής στους χαρακτηρισμούς]

Από τις αρχές του 19ου αιώνα και πιο έντονα από τις αρχές του 20ου μέχρι και σήμερα, στην αυγή του 21ου, εμφανίζονται τα τρία κύματα δημιουργίας του φεμινιστικού κινήματος, συμπυκνώνοντας τη δραστηριότητά τους στα 1880-1930, 1960-1970 και 1980-2000. Τα πρώτα

δύο, πιο ακτιβιστικά. Όλα τους με συμπαγή θεωρητικά θεμέλια. Όλα τους στον πλανήτη Γη. Αυτό ξεκινάει σα διαδικασία αγώνα για τα αιτήματα της ψήφου, της εργασίας και της εκπαίδευσης των γυναικών. Στην ουσία, όμως, αυτός ο αγώνας αποτελεί μόνο μια στιγμή του ευρύτερου αγώνα που διεξάγεται από τη μεγάλη πλειοψηφία των γυναικών στη δουλειά τους, στο σπίτι, στο κρεβάτι, στην κουζίνα και, βέβαια, στους δρόμους. Τη δεκαετία του 70' αυτός ο αγώνας κορυφώνεται και, ήδη, οι πρώτοι καρποί της νέας θέσμησης εγγράφονται στις νέες κοινωνικές σχέσεις-ταυτότητες.

Αυτός ο αγώνας βέβαια διεξήχθη, με ιδιαίτερα υλική μορφή, εναντίον κάποιων ατόμων στην καθημερινότητα (συζύγων, γιων, πατεράδων κτλ) και εναντίον κάποιων κοινωνικών σχέσεων συνολικά. Ως αποτέλεσμα της σφοδρής σύγκρουσης οι δυνάμεις που αντέδρασαν κατάφεραν να σχηματίσουν μια ολόκληρη, βέβαια, πολεμική. Κι αυτές οι δυνάμεις, που εμπνέονται σήμερα σαφώς από τη σύγχρονη σεξιστική θέσμηση δεν πρόκειται να υποχωρήσουν ποτέ. Όσο υπάρχει αγώνας εναντίον τους θα υποχωρούν. Όσο υπάρχει νηνεμία, αυτές οι δυνάμεις θα προελαύνουν οδηγώντας σε άτακτη διάλυση και υποχώρηση όλα τα κερδισμένα αιτήματα της ριζοσπαστικής γυναικείας δημιουργικής Πράξης. Βέβαια, ένα πράγμα δεν είναι εύκολο να αλλάξει πια προς τα πίσω: ο νέος ανθρωπολογικός τύπος και οι αναφορές του πχ σε σχέση με την οικογένεια. Η οικογένεια βαδίζει σταθερά προς την ολική διάλυσή της, ως πυρηνικός μηχανισμός κοινωνικοποίησης στον καπιταλισμό, ως μονάδα πατριαρχικής εξουσίας, αποτέλεσμα της οργάνωσης του ενεργού και καθημερινού σεξισμού.

Η αντίδραση (δεξιά ή αριστερή, δεν έχει σημασία), από την άλλη, μας άφησε σε αυτούς τους καιρούς νηνεμίας, ανάμεσα σε άλλα, και την αντίληψη ότι οι φεμινίστριες (και, δη, οι λεσβίες φεμινίστριες!) έφταιγαν για όλες τις ήττες των κοινωνικών κινημάτων, αντίληψη που ήδη ενυπήρχε από τα 1900 ανάμεσα στους «ριζοσπαστικούς κύκλους». Η συμπεριφορά των ανδρών των κινημάτων απέναντι στις φεμινίστριες, ήταν πάντοτε ένα ζητούμενο. Δεν υπήρξε ποτέ, απλά κι εύκολα, μια «αλληλεγγύη των αγωνιζόμενων» που να απευθύνεται στις φεμινίστριες και τις ομάδες τους. Τίποτα δε χαρίστηκε από τους άνδρες των κινημάτων. Όλα κατακτήθηκαν με πολύ κόπο από τις γυναίκες. Κι όταν ο φεμινισμός συμπύκνωνε το δυναμικό του, κατά κάποιο τρόπο περισσότερο επιβαλλόταν παρά αφομοιωνόταν από τους... αγωνιζόμενους συντρόφους. Ετσι, μοιάζουν τα πράγματα σήμερα. «Επιβλήθηκε», έτσι, στην αμερική και στη γερμανία, στην ισπανία και στην ιταλία κτλ. Στην Ελλάδα, βέβαια, ούτε καν αυτό. Σήμερα μοιάζει σα να μην έμεινε τίποτα από τις ιδέες που κυκλοφορούσαν στην «Πόλη των Γυναικών» και τις αναρχοφεμινίστριες γενικά.

Φεμινίστριες αυτοονομάστηκαν ιστορικά (και συμφωνούμε με αυτό) οποιεσδήποτε γυναίκες αντιλαμβάνονταν και αντιδρούσαν στην καταπίεση που δέχονταν με βάση το κοινωνικό τους φύλο από την κυρίαρχη σεξιστική θέσμηση. Αυτές που αντιστέκονταν στην ετερονομία και στον ετεροκαθορισμό που επεφύλασσε για αυτές ο βιολογισμός, ο οικονομισμός και διάφοροι άλλοι μύθοι, ακόμη και ο περιφρημος Λόγος (Ratio). Από την άλλη, πρέπει να υπάρχει η αντίστοιχη επίγνωση ότι ο όρος «φεμινισμός» είναι πολύ γενικός για να αγκαλιάσει όλα τα είδη του φεμινισμού που ακόμη και μεταξύ τους έχουν τεράστιες διαφορές και εμφανίζουν πολεμικές τάσεις. Που θέλουμε να φτάσουμε με όλα αυτά τα εισαγωγικά σχόλια; Στο ότι ακόμη κι αν σήμερα ζούμε, όπως είπαμε, σε καιρούς νηνεμίας, υπάρχει περιθώριο αντίστασης στο σεξισμό και κάποιες συντρόφισσες, εδώ κι εκεί σε όλη τη χώρα (και βέβαια σε όλον τον κόσμο) εκμεταλλεύονται πλούσια αυτά τα περιθώρια. Ωστόσο, αυτό ποτέ δε γίνεται χωρίς εμπόδια. Και εδώ μας ενδιαφέρουν ακριβώς κάποια εμπόδια και κάποιες τρικλοποδιές που τίθενται από τους ίδιους τους συντρόφους άνδρες αναρχικούς, με ή χωρίς εισαγωγικά...

Το κείμενο που βάζουμε σε εισαγωγικά στην αρχή αυτού του κεφαλαίου καθώς και ο ειρωνικός τίτλος «Η ράτσα των φεμινιστριών» επιδιώκουν να αποτελούν μια συμπύκνωση των στερεοτύπων που κυκλοφορούν ανάμεσα στους άνδρες αναρχικούς. Στερεότυπα, βέβαια,

σαφώς σεξιστικής γενεαλογίας (καταγωγής και δομής). Αυτά τα στερεότυπα έχουν μέσα στον ανδρικό, πατριαρχικό αμυντικό μηχανισμό μια πολλαπλή και για άλλη μια φορά αξιολογούμενη λειτουργία. Είτε θα απαξιώνουν και θα διαστρεβλώνουν τον θεωρητικο-ιδεολογικό πυρήνα του φεμινισμού (όποιοι τέλος πάντων από τους πολλούς), είτε θα αποδίδεται στις «φεμινίστριες» ένας χαρακτηρισμός που έχει να κάνει με την εξωτερική τους εμφάνιση ή με τη σεξουαλικότητά τους (πχ «ανοργασμική» είναι ένας πολύ συχνός κι αγαπημένος χαρακτηρισμός), είτε θα δημιουργούνται κάποιοι ενεργοί μύθοι γύρω από το φεμινισμό και τις εκπροσώπους του, που όπως θα δούμε έχουν άμεση κατασταλτική λειτουργία.

Το τελευταίο στοιχείο, οι μύθοι, δε θα έπρεπε να υποτιμάται καθόλου, καθώς συχνά αναπαράγεται από μια γυναίκα του χώρου, που μπορεί μεν να είναι φεμινίστρια, από την άλλη ωστόσο στην προσπάθειά της να ασκήσει κάποια κριτική που θέλει να κάνει σε κάποιο «αντίπαλο» ρεύμα του φεμινισμού, να μην κάνει τίποτα πέρα από το να δίνει επιχειρήματα κριτικής σε κάποιον αντι-φεμινιστή ο οποίος βέβαια δεν ξεκινάει από την ίδια βάση για να κάνει την κριτική του. Θα μπορούσε να πει κάποιος «Ε, και τι να κάνουμε; Που να ξέρουμε που ελλοχεύουν οι αντι-φεμινιστές; Πρέπει να προσέχουμε συνεχώς τα λόγια μας;» ή ακόμη καλύτερα «Ε, αφού ο αντιφεμινιστής δεν ξεκινάει από την ίδια βάση την κριτική του, το επιχειρήματά του θα καταρρεύσει αν και αφού μπορεί να λειτουργήσει μόνο εντός μιας φεμινιστικής σκοπιάς». Αυτές είναι σωστές ενστάσεις. Ωστόσο, ο αντι-φεμινιστής που στηρίζεται σε μύθους για να κάνει την πολεμική του δε θα προσπαθήσει ποτέ να φτάσει τη συλλογιστική του στο τέλος της, ώστε έτσι να μπορούμε να περιμένουμε την κατάρρευση της κριτικής του. Θα μασάει τα λόγια του, θα κάνει κανένα αστέιο, θα προσπαθήσει να μιλήσει πιο γενικά κτλ κρατώντας όμως το μύθο σαν κεντρικό του επιχειρήμα και όχι κάποια ορθολογική σκέψη... Δε στηρίζεται στο ψέμα. Είναι κάτι παραπάνω από ψεύτης. Είναι ημιμαθής που αναζητεί ένα ακροατήριο αναλφάβητων ώστε να κερδίσει γόητρο και να αναπτύξει τις ηγετικές του τάσεις. Ωστόσο, το ζήτημα δεν είναι να τον καταστείλουμε απλά (αυτό μπορεί να το κάνει οποιαδήποτε σοβαρή κριτική, αν μπορέσουμε να τον θέσουμε σε ένα πλαίσιο διαλόγου, όπου τα χειροκροτήματα των αναλφάβητων οπαδών του θα μας επιτρέψουν να ακούμε τι λέει και τι λέμε...). Το ζήτημα είναι να καταλάβουμε ότι ο μύθος που κυκλοφορεί ξεπερνά το γόητρο του κομιστή του.

Ας το γειώσουμε λίγο. Πάμε στο μύθο που αναφέρω στην αρχή του κεφαλαίου: «σύντροφος φεύγει κλοσηδόν από πορεία γυναικών». Το περιστατικό είναι αληθινό. Στη Θεσσαλονίκη η μεταφορά του από στόμα σε στόμα δημιούργησε/ ενίσχυσε ήδη έναν προϋπάρχοντα μύθο. Δε θα ασχοληθούμε με τις προθέσεις των μυθομανών. Δεν αμφισβητούμε καν την αξιοπιστία της περιγραφής, αν και ούτως ή άλλως είναι ελλειπτική και επιτηδευμένα θεαματική. Δεν μπορεί όμως παρά να δούμε πως λείπουν τα ερωτήματα: ποιος, που, πότε, γιατί, εννοώντας: σε ποιο συμφραζόμενο, πως το κατανοούμε το περιστατικό αυτό, πως το περιγράφουμε και έπειτα γιατί το αξιολογούμε...

Αυτό που έχει, λοιπόν, ενδιαφέρον είναι το πώς ο αναρχικός χώρος λειτουργεί σαν μια οποιαδήποτε κοινότητα: συγκεκριμένοι κώδικες, συμπεριφορές, δίκτυα πληροφοριών, απαγορευμένες λέξεις κτλ. Κι αυτό είναι απόλυτα θεμιτό. Πρόκειται, όμως, για μια κοινότητα αυτονομίας (ρητής αυτοθέσμησης) ή μια κοινότητα ετερονομίας (ξένωσης ή αλλοτρίωσης); Οι μύθοι κυκλοφορούν και διαδίδονται στα άτομα ενός χώρου του οποίου η μαζική ψυχολογία έχει ήδη μάθει να τροφοδοτεί στερεοτυπικές αναπαραστάσεις σε σχέση με τον «Άλλο» (είτε φαινομενικά θετικές πχ άνδρας, εργάτης μετανάστης είτε ουσιωδώς αρνητικές πχ φεμινίστρια). Και πάλι τα αρνητικά στερεότυπα έχουν διαβαθμίσεις. Άλλο είναι ο «μπάτσος» κι άλλο η «φεμινίστρια». Ασχета αν δημιουργούν στη φεμινίστρια την ψυχολογία ότι είναι μπάτσος για ζητήματα σεξισμού. Τα κατώτερα στερεότυπα αξιολογούνται και συγκροτούνται με βάση μια τάση ταύτισης με το κυρίαρχο αρνητικό στερεότυπο, «φασίστας» ή «μπάτσος» όσον αφορά στην αναρχική κοινότητα. Άλλες φορές θα δούμε ότι η φεμινίστρια προσεγγίζει το κυρίαρχο στερεότυπο «φασίστας», όταν πχ με την παρουσία της και τα σχόλιά της

επιβάλλει μια μικρή αναχαίτιση στον αχαλίνωτο ανδρικό χαβαλέ των σεξιστικών αστείων. Να πούμε και το εξής: τα στερεότυπα δεν είναι για μας ήδη αρνητικές αναφορές, όπως θα έχετε ήδη καταλάβει. Είναι αδύνατο να μην υπάρξουν στερεότυπα μέσα σε οποιοσδήποτε κοινωνικές συνθήκες. Το θέμα είναι αν τα υπαγορεύει η Φύση, ο Λόγος ή μια δυναμική και αυτόνομη θέσμιση. Με βάση αυτή τη νύξη στη συγκρότηση της στερεοτυπικής μυθολογίας του χώρου προχωράμε και σε άλλα παραδείγματα.

Η κατηγορία της «ανοργασμικής» ήταν ανέκαθεν μια γελοία στερεοτυπία. Το «μειονέκτημα» προσδιοριζόταν στο σώμα, ένα σώμα ατελές. Η ανοργασμική ήταν η ανάπηρη, αυτή που δεν μπορούσε να απολαύσει μια αρτιμέλεια. Το ότι μιλούσε πολύ και ίσως επιθετικά ήταν αποτέλεσμα του ότι «δεν έκανε σεξ» ή ακόμη χειρότερα (γιατί στην άλλη περίπτωση κάποιος θα προσφερόταν να λύσει το πρόβλημα) κάποια που δεν είχε σεξουαλική ικανότητα οργασμού. Ακόμη και σήμερα, βέβαια, πολλοί άνδρες αναρχικοί δεν ξέρουν τίποτα για την κατασκευή της διάκρισης κολπικού και κλειτοριδικού οργασμού και γιατί ο πρώτος προπαγανδίστηκε τόσο στην ιστορία, δεν ξέρουν τίποτα για το σημείο G και τη σχετική παραφιλολογία, δεν ξέρουν το τι σημαίνει κριτική της οργασμοκεντρικής σεξουαλικής ζωής κτλ. Καθώς η σεξουαλικότητα και η σωματική πολιτική δε συζητούνται πια, παρά μόνο στις κρεβατοκάμαρες με τα φώτα σβηστά, η σεξουαλική ζωή ταυτίζεται με ένα μυστικό. Μυστικό που ο καθένας νομίζει ότι φυλάει για τα καλά. Ο καθένας νομίζει ότι είναι πολύ απελευθερωμένος, πολύ άνετος, πολύ «μπροστά»... Δεν είναι τυχαίο ότι οι άντρες πιο εύκολα διατυπώνουν βρισιές που έχουν σχέση με τη σεξουαλικότητα και τη βία. Ο χώρος τους είναι η σεξουαλικότητα καταρχήν. Και επειδή τους συμφέρει να την κρατούν μυστική, ο χώρος τους αποδεικνύεται να είναι η βίαιη σεξουαλικότητα. Αλλά αυτά τα δύο ούτως ή άλλως στον κόσμο μας ταυτίζονται. Στον κόσμο μας, λοιπόν, που η βίαιη σεξουαλικότητα σημαίνει τη «σεξουαλικότητα» και ο κτηνώδης, κτητικός ατομικισμός σημαίνει τον «ερωτισμό», κάποιος άντρας θα βρεθεί να αποδώσει στην «αντίπαλό» του την κατηγορία της ανοργασμικής. Εμπαίζει έτσι το γυναικείο υποκείμενο εν γένει και αδιαφορεί για την προσπάθεια χειραγώγησής του με βάση τη σεξουαλικότητά του ανά τους αιώνες. Σε μια τέτοια κλίμακα, τα τελευταία ίχνη της κριτικής θεωρούνται «μειονεκτήματα της Φύσης».

Μιλάμε για τον τύπο άντρα, ακριβώς, που οργανώνει την κοινωνική του ζωή γύρω από το σεξ, την κυρίαρχη σεξουαλικότητα. Κατουράει γύρω από το χώρο που μαντρώνει το θηλυκό του. Γρυλίζει. Τσατίζεται. Χτυπιέται. Τα λόγια δε σημαίνουν τίποτα. Δεν υπάρχουν έξυπνες και αυτόνομες γυναίκες, ανεξάρτητες και δραστήριες γι αυτόν που απευθύνει την... «κατηγορία» της ανοργασμικής. Εστω γυναίκες ως άξιοι αντίπαλοί του ή τουλάχιστον διακριτά εχθρικές μέσα σε ένα πλαίσιο ισότιμης πολεμικής. Οχι. Το νόημα εδράζει στη σεξουαλικότητα ως οργασμό και ως διεύδυση. Η κατηγορία περί «ανοργασμικότητας» σεξουαλικοποιεί βίαια αυτό που προσπαθεί να αρθρωθεί πολιτικά: το γυναικείο λόγο.

Η μεγάλη παραδοξότητα και αντιφατικότητα του στερεοτύπου της «ανοργασμικής φεμινίστριας» καθώς και η έκδηλη ρατσιστική και σεξιστική του συνδηλώση, το καθιστούν πλέον λιγότερο ή περισσότερο ντεμοντέ. Να φύγουμε, λοιπόν, από αυτό το παράδειγμα το οποίο εξάλλου σε σχέση με τη δημιουργία ενός μύθου έχει ένα σχετικό μειονέκτημα. Η κατηγορία περί «ελλείψεως οργασμού» δεν μπορεί να φτιάξει καμιά κοινότητα. Ισα-ίσα μπορεί αργά ή γρήγορα να απομονώσει αυτόν που την ξεστόμισε από το υπόλοιπο κοπάδι.

Όταν ο μύθος, όμως, ήδη περιέχει την κοινότητα βιώματος (...ο Χ..., αναρχικός, από τη Θεσ/νίκη, την Ελλάδα κτλ), μετά το μόνο εύκολο που πρέπει να γίνει είναι αυτή η κοινότητα να έρθει σε επαφή με μια άλλη μακρινή σε απόσταση κοινότητα (φεμινίστριες, χώρος των Αυτόνομων, Κρόϊτσπεργκ, Βερολίνο, γερμανία), όπως στο παράδειγμά μας. Αυτή η απόσταση, βέβαια, δεν αφορά σε κάποιες χιλιάδες χιλιόμετρα που μας χωρίζουν από το Βερολίνο, αλλά κάτι πολύ πιο πολύπλοκο, την απόσταση μεταξύ έ τ ε ρ ω ν κοινωνικών φαντασιακών σημασιών. Αυτήν, ακριβώς την ετερότητα εκμεταλλεύονται οι μύθοι μόνο που αντί να την

προσεγγίσουν ώστε να την κατανοήσουν, προσπαθούν να τη φαλκιδεύσουν, να τη στηλιτεύσουν, να την κοροϊδέψουν. Οι σύγχρονοι μύθοι δεν είναι μόνο – και δε θα μπορούσαν να είναι μόνο – σεξιστικοί. Είναι αντιδημοκρατικοί και βαθιά ρατσιστικοί. Ακόμη κι αν μιλάμε για συντρόφισσες ή συντρόφους μιας ξένης χώρας (αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι πρέπει να υπάρχει αίσθημα ετερότητας μόνο σε σχέση με όσους και όσες συμφωνούμε πολιτικά), δεν έχει σημασία. Η ελληνική κοινότητα του σεξισμού μας, μας προσφέρει μεγαλύτερη θालπωρή. Αυτό είναι ένα κλασικό ιδίον της ετερονομίας, της αποξένωσης από την κοινωνικοιστορική μας δραστηριότητα που συνεπάγεται, βέβαια, μη αμφισβήτηση και θρησκευτική συνείδηση.

Θρησκευτική συνείδηση, κατά το μοντέλο φυσικά και όχι το περιεχόμενο της παλιάς θρησκείας: κλειστή σε γνωστικό επίπεδο θέσμιση και αναφορά της δικής μας θέσμισης σε κάτι «φυσικό» ή «ανώτερο». Οι Χριστιανοί μισούν τους Μουσουλμάνους (και αντίστροφα). Οι έλληνες τους τούρκους (και αντίστροφα). Τα υπόλοιπα θα καθοριστούν από το ποιος θα έχει το πάνω χέρι. Ετσι, ο Χ αρσενικός που εκδιώχθηκε από τη γυναικεία πορεία κλοσηδόν αποτελεί ένα μήνυμα, ένα σημείο. Αυτός έχει μια αδιάφορη ζωή από κει και πέρα μέσα στο σύστημα των σημείων στο οποίο λειτούργησε η παραπάνω είδηση – «τρομοκρατικό νέο». Ο καθένας θα μπορεί να έχει μια παράσταση της κλωτσιάς που έφαγε ο «Χ αρσενικός σύντροφος» και ο καθένας θα μπορεί να εκμεταλλευτεί την κατάθεση αυτού του μύθου ώστε να τον προσμείξει με άλλους σχετικούς που θα προκύψουν στο μέλλον. Χιλιάδες στερεότυπα πρέπει να ενεργοποιηθούν ώστε να στηθεί ένα σκηνικό που θα μοιάζει τουλάχιστον **εχθρικά περίεργο**. Ετσι, «η γερμανία» θα ενσωματωθεί στις «χώρες που έχουν ξεφύγει». Παρένθεση: κι αυτό δεν απαγορεύει, βέβαια, την κατάθεση ενός άλλου μύθου με θετικά στερεότυπα, πχ «οι γερμανοί Αυτόνομοι, σύντροφοι, που είναι ιδιαίτερα μαχητικοί την Πρωτομαγιά με τις μολότοφ τους στο Κρόϊτσμπεργκ». Το στερεότυπο δεν έχει σημασία αν έχει θετική ή αρνητική χροιά. Το ζήτημα είναι για ποιον έχει αυτή τη χροιά και πως σχηματίζεται η παράσταση ως ξένωση. «Η γερμανία», λοιπόν, στην περίπτωση μας «έχει ξεφύγει». Από τι όμως «ξέφυγε»; Μα, φυσικά από την ελληνική κατάσταση. Μέσα σε ένα τόσο κλειστό σύστημα σημείων (ο Χ που έφαγε την κλωτσιά... μπλα... μπλα... μπλα) μπορούν να ανιχνευθούν δεκάδες στερεότυπα, κοινωνικές παραστάσεις που δίνουν νόημα στη «δική μας» πάντα κοινωνική παράσταση. Κάθε τέτοιος μύθος – κι είναι πολλοί αυτοί που κυκλοφορούν – τελειώνει πάντα με το μοτό: «...και έζησαν αυτοί όπως ζήσανε και εμείς πολύ καλύτερα». Τα σύγχρονα παραμύθια του ελληνικού επαρχιωτισμού στο χώρο συνδυάζονται ούτως ή άλλως με μια αντιθεωρητική και αντιδημοκρατική στάση. «Εδώ είναι Βαλκάνια, δεν είναι παίξε-γέλασε!».

Πέρα από τους μύθους αυτούς, όπως προείπαμε, υπάρχει και η καθεαυτή δαιμονοποίηση της φεμινίστριας μέσω της δαιμονοποίησης του φεμινισμού σε θεωρητικό επίπεδο (αυτό θα χρειαστεί ξεχωριστό κεφάλαιο) και ο στιγματισμός των φεμινιστριών με βάση εξωτερικά γνωρίσματά τους (!!!), στο οποίο μόνο ακροθιγώς αναφερθήκαμε με τα περί «ανοργασμικών γυναικών». Θα μπορούσαν να ειπωθούν πολλά για την έννοια της «ομορφιάς», τα πρότυπα κτλ. Είναι σαφές ότι «αυτά που γίνονται στη γερμανία», δεν πρέπει να έρθουν ποτέ εδώ. Αν οι μύθοι πιάσουν τόπο, είναι νομίζω εύλογο στον καθένα και στην καθεμιά το τι εικόνα προκαλούν για τις «φεμινίστριες». Τουλάχιστον το εξής: «αυτές που ήρθαν να φέρουν προβλήματα».

Όπως και να χει, θέλησα να δείξω με την επιχειρηματολογία της ετερότητας ότι το θέμα δεν είναι να στιγματίσουμε μόνο τα συμπτώματα της συμπεριφοράς των πολιτικοποιημένων ελλήνων ανδρών. Γιατί όταν μιλάμε βέβαια για άμυνες, μιλάμε για συμπτώματα κυρίως. Το θέμα είναι να αναδείξουμε ότι ο λεγόμενος ριζοσπαστικός χώρος αποδεικνύεται κάποιες φορές αρκετά αντι-δημοκρατικός και αντι-αντιεξουσιαστικός. Του λείπουν βασικές αξίες που θα συγκροτούσαν κανονικά ένα σύγχρονο επαναστατικό πρόταγμα. Είναι φανερό, από την άλλη, ότι αυτή η κριτική έμμεσα αποτελεί και ένα πρόταγμα, στιγμή του οποίου, βέ-

βαια, είναι να κατανοήσει κάποιος και γιατί γίνονται αμιγώς γυναικείες ομάδες και πορείες κτλ όχι μόνο στη... μακρινή γερμανία αλλά και στη... μακρινή Ελλάδα του 80' (τουλάχιστον γίνονταν...). Επειτα, θα δούμε και τις κλωτσιές. Η κατανόηση του «Αλλου» είναι βασική προϋπόθεση για να συγκροτήσεις ρητά το «Εγώ» σου, κοινωνικό και πολιτικό. Και κάπως έτσι, πιστεύω, ανοίγει ο δρόμος για την αυτονομία μας, την κοινωνική και την ατομική.

Γ. «Είσαι Σεξιστής!»

Αυτή η φράση είναι ικανή να τρελάνει ένα σύντροφο. Κανείς και καμιά δεν τον έχει πει ποτέ «κρατιστή» ή «καπιταλιστή». Οι, δε, Αλβανοί και λοιποί μετανάστες είναι συνήθως πολύ μακριά από το χώρο για να του απευθύνουν την κατηγορία για «ρατσισμό». Οι γυναίκες όμως; Αυτές είναι εκεί. Μειοψηφικά βέβαια, αλλά είναι εκεί. Κάποιες από δαύτες δεν κάθονται με σταυρωμένα χέρια. Όταν αντιμετωπίζουν πχ μια ταπεινωτική συμπεριφορά εναντίον τους που έχει να κάνει με το φύλο τους από την πλευρά ενός «καλού» τους συντρόφου... είναι έτοιμες να ξεκινήσουν ένα ολόκληρο ζήτημα απευθύνοντας την παραπάνω κατηγορία στο σύντροφο που ...την αξίζει. Αυτό το τελευταίο παράδειγμα αν και ακούγεται σα μια απόλυτα φυσιολογική διαδικασία «απονομής δικαιοσύνης» στα εντός του χώρου, δε γίνεται σχεδόν ποτέ στην πράξη. Και βέβαια δικαιοσύνη δεν είναι να απευθυνθεί αυτή η κατηγορία μόνον αλλά και να εσωτερικευτεί το νόημά της από τον ίδιο τον... θύτη. Γιατί, όμως, μια τέτοια εσωτερίκευση δεν γίνεται ποτέ εφικτή; Και γιατί, ένα στάδιο ακόμη πιο πριν, δε θέλουμε να ακούμε καν τη λέξη «σεξισμός/ σεξιστής κτλ»;

Η παραπάνω φράση (τίτλος του κεφαλαίου) αποτελεί ένα μεγάλο taboo για τους άνδρες αναρχικούς που νομίζουν ότι με το να δηλώνουν «αντιεξουσιαστές» έχουν αποβάλει από πάνω τους κάθε εξουσιαστική συμπεριφορά. Ο εχθρός, ναι, είναι οι μπάτσοι, τα αφεντικά, το Κράτος κι οι φασίστες. Ο εχθρός δεν μπορεί να είναι στις τάξεις μας, πάνω απ' όλα, «δεν μπορεί να είμαι Εγώ»... Η πραγματικότητα, όμως, είναι σκληρή. Οι «κακές» συντρόφισσες φροντίζουν να το υπενθυμίζουν. Το γιατί τόσο κακία είναι, βέβαια, αδιανόητο. Το ότι είναι ζήτημα επιβίωσης, αξιοπρέπειας δεν περνάει από το μυαλό κανενός. Ολοι βλέπουν μια κάποια πονηριά και κακία όταν εγείρονται τέτοιου είδους ζητήματα. Έτσι, όμως, ξαφνικά η αναρχική πολιτική (;) γίνεται άνευ νοήματος, δηλαδή τόσο αφηρημένη που δεν αφορά την προσωπική ζωή κανενός και καμιάς. Αφορά πάντα κάτι άλλο: τον μπάτσο, το μετανάστη, την Ισπανία του 36' και την Κροστάνδη, τον Τόνι Νέγκρι και τον 3ο Κόσμο. Κυρίως, τις εικόνες που έχουμε φτιάξει στο μυαλό μας για όλα αυτά. Η «θεωρία για τη θεωρία» κι ο «επαναστατικός τριτοκοσμιζμός» θέτουν τα θεμέλια μιας πολιτικής ως τρόπου ζωής, σιωπηρά εξουσιαστικής. Σιωπηρά εξουσιαστική γιατί παρόλα τα περιστατικά που έχουν να κάνουν με σεξισμό και καταγγέλλονται από συντρόφισσες, το αποτέλεσμα είναι να φεύγουν οι συντρόφισσες, τελικά, και όχι οι θύτες από τις δομές του χώρου. Δεν είναι δυνατόν αυτή που καταπιέζεται να ζει μέσα στο χώρο. Η, για να το πούμε πιο σωστά, δεν είναι δυνατόν να υπάρξει μια τέτοια φήμη γι αυτήν (ότι καταπιέζεται) και για τον θύτη (ότι αυτός ευθύνεται) και τα πράγματα να μείνουν ως έχουν. Τα πράγματα θα αλλάξουν μέσω της αλλαγής της συμπεριφοράς της συντρόφισσας. Ο χώρος σιωπηρά πάντα υπερψηφίζει τέτοιες λύσεις. Και, έτσι, δεν είναι λίγες αυτές που ρητά ή άρρητα φεύγουν λόγω της σεξιστικής συμπεριφοράς που αντιμετωπίζουν στις καταλήψεις και τις συλλογικότητες. Κάποιες, μάλιστα, δικαίως αποκτούν ένα αντιαναρχικό μένος. Δικαίως, γιατί μία από τις πιο κατάφωρες κοινωνικές αδικίες συνεχίζει να λαμβάνει χώρα και εντός των δομών του αναρχικού χώρου με τον ίδιο και, ίσως φορές, πιο βάρβαρο τρόπο.

Όπως είπαμε και πριν, το να αναδεικνύεται κάποια προβληματική συμπεριφορά ενός αναρχικού άνδρα εναντίον των συντροφισσών του, μέσα στα πλαίσια της κριτικής της πατριρχικής κουλτούρας, δε γίνεται, λοιπόν, κατανοητό συνήθως σα μια δημοκρατική διαδικασία

σία αλλά ως μια αμείλικτη επίθεση. Αυτό οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στο γεγονός ότι οι δέκτες της κατηγορίας (μερικές φορές ακόμη και όσες/ όσοι την απευθύνουν την κατηγορία) δεν αντιλαμβάνονται την πατριαρχία ως κοινωνική δομή και το σεξισμό ως κοινωνική σχέση. Είναι σα να μην ξέρεις, αφενός, για το τι κατηγορείσαι αλλά να αντιδράς γιατί έχεις ακούσει ότι ο σεξισμός είναι γενικά κάτι το κακό. Αφετέρου, είναι σα να έχεις μια ιδέα για το ποιο είναι το πρόβλημα και να εντοπίζεις ψήγματα του μέσα σου, οπότε να φοβάσαι να εμβαθύνεις για να μην μπλέξεις και τον εαυτό σου χειρότερα. Εξάλλου, στο να μην εμβαθύνεις, θα σε βοηθήσουν και οι χιλιάδες φετιχοποιήσεις που συνοδεύουν τον ανδρισμό και τη γυναικεία ταυτότητα, αποδίδοντας ρητά ή άρηρητα συμπεριφορές, χαρακτήρες, ψυχολογίες κτλ στη Φύση της διπολικής διάκρισης των φύλων. Αυτός ο «φόβος» είναι απόλυτα σύμφωνός με τις ψυχικές λειτουργίες που τίθενται σε ενεργοποίηση μέσα στον αναρχικό χώρο. Οι αναρχικές κοινότητες, επειδή ακριβώς δεν βρίσκονται πολύ μακριά από τις καπιταλιστικές, δημιουργούν ένα σύστημα ηθικής/ θεσμικής αξιολόγησης που οργανώνεται κάπως παρόμοια με το κυρίαρχο. Ο πιο ικανός μπορεί να μην είναι αυτός που έχει χρήματα, αυτός που είναι Έλληνας άνδρας και πετυχημένος στη δουλειά του αλλά αυτός που έχει ντοκτορά στη βία ή αυτός που έχει υποστεί κάποια μορφή καταστολής άμεσα, αυτός που είναι ο πιο σοφός ή πιο θεωρητικός, αυτός που κάνει την πιο επικίνδυνη και μοχθηρή ζωή, αυτός που λέει ωραίες «αναρχοιστορίες» από τα παλιά ή ακόμη αυτός που ...αναχωρεί γενικώς για άλλες σφαίρες ύπαρξης (γκουρού φάση!). Όλα αυτά τα πρότυπα, αρσενικά πατριαρχικά πάντα, είτε είναι οι ψευδοθεωρητικοί σοφιστές είτε οι πριμαντόνες της βίας, συντηρούνται από τις αναρχικές κοινότητες. Μέσα σε ένα τέτοιο σύστημα αξιών που υπάρχει ο ικανός και ο ανίκανος, ο αξιοσέβαστος και ο ... «χαζός του χωριού» - πίσω από όλα αυτά είναι σαφές και αμείλικτο μόνο ένα δίπολο: του αποτελεσματικού και του αναποτελεσματικού, ακριβώς όπως στην Αγορά – ένα ψεγάδι σημαίνει ότι λερώνεις το φάκελό σου. Δεν υπάρχει γυρισμός. Η αναγνώριση κάποιου ως σεξιστή – και ακριβώς επειδή ποτέ κάτι τέτοιο δεν απευθύνεται σε κάποιον – θεωρείται «μέγα ζήτημα» χωρίς όμως το πρόβλημα να γίνεται κατανοητό στην ουσία του. Απλά είναι κάτι που ίσως σου λερώσει το «αναρχικό μητρώο». Μόνο μια εναλλακτική υπάρχει σε αυτό. Ο άλλος να παραδέχεται ότι είναι σεξιστής και να λέει ότι δεν τον ενδιαφέρει το ζήτημα καθόλου. Και βέβαια οι αναρχο-κοινότητες βρithουν και τέτοιων ατόμων, τα οποία κυκλοφορούν ελεύθερα και απολαμβάνουν σεβασμό...

Η πατριαρχία είναι μια κοινωνική δομή, σχεδόν από τότε που γνωρίζουμε ανθρώπινες κοινωνίες, που αλλάζει όμως κάθε τόσο περιεχόμενο, σημασιοδοτήσεις, μορφές και αναπαραστάσεις γύρω από την τυπική ιεραρχία την οποία ενσωματώνει: το ηγεμονικό ανδρικό φύλο ανώτερο/ αξιότερο όλων των άλλων. Από την άλλη, η πατριαρχία δεν είναι μόνο μια πάγια δομή αλλά και μια ρευστή κοινωνική σχέση, που τότε οξύνεται και ποτέ αμβλύνεται. Αυτή η διάκριση δομής-σχέσης, αν και σχηματική, είναι απαραίτητη. Ποτέ κάποιος άνθρωπος δεν έρχεται σε επαφή μόνο με τη δομή ή τη σχέση. Ο,τι βλέπουμε είναι μια συμπυκνωμένη μορφή και των δύο. Εχοντας την πατριαρχία ως δεδομένη κοινωνική δομή, ένα αντι-εξουσιαστικό κίνημα – υποτίθεται – είναι ανά πάσα στιγμή αφυπνισμένο για να προλαμβάνει και να αντιμετωπίζει σεξιστικές συμπεριφορές/ καταστάσεις/ νοοτροπίες εντός του. Ακριβώς επειδή, όμως, το πρόβλημα της καταπίεσης των φύλων εντός της σεξιστικής θέσμησης, δεν θα έπρεπε να είναι μια αιώνια κατάσταση, θα έπρεπε να δούμε πως θα το ανατρέψουμε, δηλ. πως θα αναπτύξουμε αντισεξιστική συλλογιστική και δράση στα πλαίσια μιας προγραμματικής αντι-εξουσιαστικής πολιτικής. Αυτό όμως θα συμβεί μόνο αν συλλάβουμε και τη διάσταση του προβλήματος ως κοινωνικής σχέσης, η οποία δεν αντανακλά μόνο πχ στη θρησκεία, στη μόδα, στα κλαμπ και στις διαφημίσεις αλλά και μέσα στα σπίτια μας και στις συνελεύσεις μας.

Εδώ βρίσκεται ένα από τα πιο κεντρικά προβλήματα της πολιτικής μας. Αντι να αναπτύξουμε κριτική για την κοινωνική σχέση (κυριαρχίας), έχουμε πνιγεί κιόλας μέσα στο φετιχισμό που παράγουν οι σχέσεις κυριαρχίας. Οπως η Κόκα-Κόλα δεν είναι ο καπιταλισμός αλλά ένα σύμπτωμά του, πλέον φετιχοποιημένο μέσω της ανταλλακτικής αξίας, έτσι και η σύγχρο-

νη κυριαρχία του Φαλλού δεν είναι παρά ένα σύμπτωμα της πατριαρχίας, φετιχοποιημένο μέσω της συμβολικής γλώσσας. Και οι δύο σχέσεις δεν μπορούν να ειπωθούν παρά μόνο δίπλα στις φετιχοποιήσεις που τις θεμελιώνουν. Ωστόσο, η πολιτική μας θα έπρεπε να μιλάει κριτικά για τον καπιταλισμό αντιλαμβανόμενη την αντίφαση στο να διατηρεί εντός της ένα σεξουαλικό καταμερισμό εργασίας, που είναι συστατικό στοιχείο της καπιταλιστικής κοινωνικής σχέσης. Να μιλάμε, κατ' επέκταση, κριτικά για το Κράτος μην ταυτίζοντάς το, όμως, με μια απλή «μπατσοκρατία», καθώς αποτελεί κάτι πολύ παραπάνω από αυτό: το κατεχοχόν πεδίο και τόπο (Iocus) διεξαγωγής και εγγραφής όλων των κοινωνικών συγκρούσεων... Αντίστοιχα, στην περίπτωση του σεξισμού, το θέμα δεν είναι το σύνθημα «Κάτω ο σεξισμός!» που απλώς λειτουργεί προσθετικά στο υποτιθέμενο συνολικό πρόταγμα, αλλά το ξεμπρόστιασμα του σεξουαλικού καταμερισμού, της διάκρισης «πολιτικού-προσωπικού», η σύλληψη της αρσενικής νοηματοδότησης του πολέμου ή της σεξουαλικοποιημένης βίας κοκ, ώστε να αντιληφθούμε ποια είναι ακριβώς τα σημεία που οι εξουσίες όχι απλώς διαπλέκονται αλλά αλληλοτροφοδοτούνται. Ετσι, ο αντι-σεξιστικός λόγος δε θα ειπωθεί ως ανταγωνιστικός λόγος στον αντικυριαρχικό λόγο γενικότερα, μια οπτική που εξάλλου καταλήγει σε έναν ανταγωνισμό θυματοποίησης ή ιδεολογικής πρωτοκαθεδρίας, αλλά και θα φανεί χρήσιμος στο πως επαναπροσδιορίζεται ο ίδιος ο αντικυριαρχικός λόγος σε όλες του τις συνιστώσες. Ο αντι-σεξιστικός λόγος, στην ουσία, είναι ο ίδιος ο αντικυριαρχικός λόγος.

Όταν το θεσμίζον αναδύεται, οι κοινωνικές ταυτότητες – που ποτέ δεν είναι/ ήταν/ θα είναι απλά ταυτότητες αλλά και (κοινωνικές) σχέσεις – κλυδωνίζονται. Το θεσμίζον αμφισβητεί/ έρχεται σε ρήξη με το δεδομένο, το έθιμο, την παράδοση, το κατεστημένο και δημιουργεί πρωτότυπες νέες μορφές. Παράλληλα, ξηλώνει παλιότερους ανθρωπολογικούς τύπους – τα θεμέλια των παλιών κοινωνικών σχέσεων (πχ ο αυστηρός μα δίκαιος πατέρας, πυρήνας της αστικής οικογένειας, ο ευσυνείδητος δάσκαλος που υπηρετεί την κρατική εκπαίδευση κτλ). Μια αντίστοιχη αποσταθεροποίηση της πολιτικής και του φύλου, σε πολύ μικρότερο βαθμό απ' ό,τι σε μια ευρεία κοινωνική αλλαγή είναι που γίνεται τελικά αισθητή και από αυτόν που αντιμετωπίζει την κατηγορία του σεξισμού. Αν και ο αντι-σεξισμός έχει περάσει από τις συμπληγάδες της αφομοίωσης, όπως κάθε μερικό αίτημα στην ιστορία (πχ βλέπε κυρίως το εργατικό κίνημα), οι κριτικές διαστάσεις του προτάγματός του – άρρηκτα συνδεδεμένες με μια αληθινά δημοκρατική και αυτόνομη κοινωνία – είναι ικανές να αποκαλύψουν σε κάποιον για πρώτη φορά αυτό που είναι θεμελιώδους σημασίας: πόσο δεμένα είναι Φύλο και Πολιτική. Ο ανδρισμός τροφοδοτεί το πολιτικό υποκείμενο, από τις απαρχές του Λόγου. Μια τέτοια «ανακάλυψη» επιφέρει διπλό χτύπημα: στην ταυτότητα του, πάντα καλού και με τη μεριά του αδικημένου, αναρχικού και στην ταυτότητα του, πάντα στιβαρού και ποτέ τόσο επιτηδευμένα μάτσο, άνδρα. Το πολιτικό αδιέξοδο βιώνεται και από τον ίδιο σαν σκληρή αντίφαση. Το αδιέξοδο σε σχέση με το φύλο κάνει το βασιλιά να μοιάζει γυμνός, μιας και αυτός πάντα νόμιζε ότι σεξιστές είναι εκείνοι οι επιτηδευμένοι μάτσο τύποι κι όσοι... «βαράνε τις γυναίκες τους!»... άντε και οι παπάδες... Ξεσκεπάζεται τώρα ό,τι μέχρι πρότινος συγκαλυπτόταν: ο σύντροφος ήταν άντρας.

Συνοψίζοντας, η άμυνα που στοιχειοθετείται εδώ βρίσκεται ήδη σε ένα προχωρημένο στάδιο γιατί ο σύντροφος έχει ήδη αντιμετωπίσει την κατηγορία του σεξισμού. Είναι πιο πολύ μια εσωτερική άμυνα: α) ενισχύονται οι λειτουργίες κάποιων ψυχικών αρχών (το να διακρίνεσαι μόνο θετικά μέσα στην κοινότητά σου, το να αντλείς ηδονή από την παράσταση του ιδανικού πολιτικού υποκειμένου – το οποίο σημαίνει να έχεις πάντα καλές προθέσεις, να είσαι ικανός, να είσαι αποτελεσματικός κτλ), β) οργανώνεται μια πρώτη ρητή άμυνα απέναντι στην κατηγορία που δέχεται (πχ «συγγνώμη για το σεξιστικό!», «τι να κάνουμε, όλη η γλώσσα είναι φαλλοκρατικά θεσμισμένη!», ευγενική συμπεριφορά...κτλ) και γ) κλονίζεται σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό ο πολιτικός εγωισμός αλλά και η αρρενωπότητά του.

Δ. Οι Ενοχές (που σφίγγουν το σκοινί γύρω από το λαιμό)

Αυτές οι άμυνες για τις οποίες μιλάμε έχουν μια διττή αξία: να ξεγυμνωθεί η οχύρωση του πατριαρχικού χαρακτήρα απέναντι στο ζήτημα των σχέσεων των φύλων και να επιταχυνθεί η διαδικασία ρητής διαπίστωσης και ανατροπής τους από τον ίδιο τον πολιτικοποιημένο άντρα. Το θέμα αυτού του κειμένου είναι αν θέλουμε να αμφισβητήσουμε το θεσμισμένο μην παραβλέποντας ότι μια τέτοια διαδικασία δεν είναι ούτε κοινωνικά απλή, ούτε ψυχικά ασφαλής. Αρκετοί άντρες αναρχικοί είτε όταν αντιμετωπίζουμε την «κατηγορία» του σεξισμού από μια συντρόφισσα, έναν σύντροφο, μια φίλη μας και, πιο σπάνια, από τη συνέλευση στην οποία ανήκουμε, είτε – ακόμη – όταν δεν αντιμετωπίζουμε την κατηγορία αλλά σκεφτόμαστε πάνω στο ζήτημα του σεξισμού με δική μας πρωτοβουλία (από κάποιο άλλο ερέθισμα)... είναι σύνηθες να νιώθουμε κάποιες ενοχές. Νιώθουμε ενοχές γιατί βλέπουμε ότι η δική μας ζωή έχει συνήθως πλούσιες πατριαρχικές αναφορές, ότι έχουμε υποπέσει πολλάκις σε συμπεριφορές και σχόλια, σκέψεις και πράξεις που έχουν άμεση ταύτιση με όσα πιθανόν ονοματίζονται «σεξιστικά» από συντρόφισσες/ συντρόφους.

Παρένθεση: όλα αυτά τα λέω έχοντας ήδη στο μυαλό μου τα περί κοινωνικών σχέσεων που είπαμε προηγουμένως. Δεν είναι κάποιοι, δηλαδή, που «κάνουν σεξιστικά πράγματα» και άλλοι που απλώς κρίνουν και «ονοματίζουν» τι είναι σεξιστικό. Κοινωνική σχέση σημαίνει ότι αυτή η διαδικασία είναι σε κίνηση. Οι θέσεις του επικριτή και του κρινόμενου δεν μονοπωλούνται από συγκεκριμένες κατηγορίες ανθρώπων και ο ίδιος ο σεξισμός αλλάζει μορφές και περιεχόμενα.

Πάμε πάλι πίσω: αυτές οι ενοχές μπορεί να προκληθούν και από τη συνεχή αντιμετώπιση μιας τέτοιας κατηγορίας (περί σεξισμού). Μπορεί κάποια στιγμή να αναρωτηθεί κάποιος: «Γαμώτο, λες να συνέβη αυτό το πράγμα σε μένα;». Αυτές οι ενοχές, κατά τη γνώμη μου, αποτελούν ένα λεπτό όριο της ανδρικής ψυχολογίας. Μπορεί να οδηγήσουν σε περαιτέρω αμφισβήτηση και σε ένα ξεδίπλωμα μιας συνεχούς κριτικής λειτουργίας ή μπορεί να οδηγήσουν σε μια έκρηξη, και πάλι αποσταθεροποιητική για την ανδρική ταυτότητα αλλά αυτή τη φορά η σκέψη να γυρνάει προς την αντίδραση. Και στις δύο περιπτώσεις αποσταθεροποιείται το συμπαγές της ταυτότητας του ανδρισμού ή τείνει να αποσταθεροποιηθεί. Στην πρώτη περίπτωση, για να συνεχίσει να αποτινάζει μία-μία όλες τις σταθερές κατηγορίες της ταυτότητας φύλου. Στη δεύτερη περίπτωση, όμως, μόνο για να οχυρωθεί καλύτερα, λίγο αργότερα, μια προσαρμοσμένη (μα ήδη πληγωμένη) αρρενωπότητα.

Σε αυτή την τελευταία περίπτωση, επειδή σήμερα η «αντισεξιστική συμπεριφορά» τείνει να ταυτιστεί με το «μη-χυδαίο», με το «μη-πρόστυχο», το «ευγενικό» κτλ, ένας «αυτοβασανιζόμενος» άνδρας θα επαναφέρει γρήγορα στο μυαλό του το φαντασιακό μιας πατριαρχικής, χριστιανικής θεώρησης και επακόλουθα της υποτιθέμενης επανάστασης που πρέπει να γίνει απέναντι σε αυτήν. Μέσα στο δίπολο «καταπίεση - ελευθερία», λοιπόν, από θύτης θα επιδιώξει να γίνει πάλι θύμα. Σε αυτό το δίπολο εκείνος νομίζει ότι είναι «αυτός που εξεγείρεται ενάντια στην Εκκλησία», ίσως ξυπνά μάλιστα μέσα του η παράσταση του μεσαιωνικού πολίτη που συμμετέχει απελευθερωμένος σε σεξουαλικά όργια. Θα ισχυριστεί λοιπόν ότι πνίγεται, ότι καταπιέζεται, ότι δεν αντέχει. Ετσι, χωρίζει (όταν πρόκειται για ερωτική σχέση), μαλώνει (όταν πρόκειται για φιλική) και είναι έτοιμος να καταστείλει και να εκραγεί (όταν πρόκειται για πολιτική σχέση). Ετσι, θα αναδυθούν μετά ακόμη πιο πολλά κόμπλεξ και νευρώσεις πχ ακόμη πιο αποφασιστική δαιμονοποίηση των φεμινιστριών κτλ. Και όσοι θα αξιοποιήσουν τις ενοχές τους προς μια άρνηση του θέματος, θα βιώσουν μια μεγάλη σύγχυση: από τη μια, αγάπη και σεβασμός για τις συντρόφισσές τους και θέληση για βελτίωση των σχέσεών τους και των εαυτών τους, από την άλλη, αδυναμία απόρριψης αυτού που έχει ταυτιστεί με τον εαυτό τους. Από τη μια, τάση για ορθολογική σκέψη με σκοπό την απελευθέρωση από τα δεσμά της πατριαρχίας και θέληση για να πραγματώνουν όσα λένε ή όσα ούτε καν υποψιάζονταν πιο πριν ότι υπήρχαν. Διαπίστωση των καλών τους προθέσεων

και το κυριότερο απ' όλα; Νιώθουν για λίγο όπως οι συντρόφισσές τους και οι φίλες τους: ταυτίζονται με αυτές! Από την άλλη, ευκολία του να παραμείνουν στο δρόμο της απίστευτα μεγάλης διαδικασίας της κοινωνικοποίησής τους από την κυρίαρχη κουλτούρα και δυσκολία του να πάψουν να γελάνε με όσα μέχρι τώρα γελούσαν και να πάψουν να νιώθουν ευχάριστα για πολλά με τα οποία ένιωθαν ευχάριστα.

Υπάρχουν, βέβαια, τώρα (και πάντα υπήρχαν!) άλλα πράγματα να τους κάνουν να νιώθουν ευχάριστα (όπως το πάθος της θέσμησης καινούργιων σχέσεων, η δημοκρατία στην πράξη, η ισότητα και ο σεβασμός), αλλά αυτά συνήθως δεν αναγνωρίζονται ως τέτοια (ως ατομικές αξίες δηλαδή!). Νιώθουν μεγάλη σύγχυση! Βαριούνται και νιώθουν μιζέρια όταν οι φίλες τους δεν παύουν να τους επισημαίνουν πόσο πολύπλευρη και βαριά είναι η καταπίεση που νιώθουν, πολλές φορές εξαιτίας της συμπεριφοράς τους. Οι ίδιοι θέλουν ένα μίνιμουμ καταμερισμού εργασίας – το χρειάζονται! Ο χαβαλές τους πάει περίπατο όταν αυτή η εξιστόρηση της μιζέριας λαμβάνει χώρα. Νιώθουν μπερδεμένοι. Γιατί πρέπει να βρουν – κι αυτό είναι βασικό! – άλλους τρόπους διασκέδασης. Όλος ο «ανδρικός χαβαλές» έχει να κάνει περισσότερο ή λιγότερο με την πατριαρχική θέσμηση, είτε με την πλήρη απουσία-παράβλεψη του θηλικού είτε με την υπόταξή του. Να αποχαιρετήσουν όλη αυτή την ευχαρίστηση; Ο «ανδρικός χαβαλές» οργανώνεται με πυρήνα την «αντροπαρέα», ή αλλιώς μια μορφή μιας αμιγώς ανδρικής ομάδας. Θα χρειάζονταν κάποιοι τόμοι βιβλίων για να μιλήσουμε για το πώς λειτουργεί η «αντροπαρέα». Έχει κώδικες, αξίες, συμφέροντα, προδοσίες, δικές της δομές (πχ καφενεία) κτλ. Είναι ίσως η σημαντικότερη πλέον μονάδα κοινωνικοποίησης του άνδρα – και μέσα στο χώρο, η σημαντικότερη μονάδα πολιτικοποίησης.

Απλά με όλα αυτά θέλω να δώσω μια πιο ευκρινή εικόνα για το βάθος των εσωτερικών συγκρούσεων που βιώνει η ανδρική ταυτότητα. Πάμε παρακάτω. Δε θα μιλήσω άλλο για όσους συνεχίζουν το δρόμο της αμφισβήτησης. Θα μείνουμε μόνο σε αυτούς που αμύνονται με τρόπο αντιδραστικό και, συγκεκριμένα, θα πω για δύο μόνο πτυχές αυτής της «αντιδραστικής» άμυνας. Δύο πτυχές που αφορούν δύο τεράστια θέματα και εδώ μπορώ μόνο υπαινικτικά να αναφερθώ: α) την κινητοποίηση του χριστιανικού φαντασιακού και β) μια από τις πιο θαυμαστές λειτουργίες του αμιγώς πατριαρχικού λόγου, την αντιστροφή του θύματος με το θύτη. Και στις δύο περιπτώσεις οι ενοχές της ανδρικής ψυχολογίας αποτελούν απλά πρώτες και επιφανειακές αντιδράσεις μιας ανέτοιμης ψυχολογίας, σημάδια ενός όχι ακόμη ενεργοποιημένου αμυντικού μηχανισμού. Το ότι θα καταλήξουν σε μια αντιδραστική συμπεριφορά θα είναι κι αυτό βέβαια αποτέλεσμα θέσμησης και όχι προσωπικής κακίας. Το θεσμισμένο θα νικήσει μέσα τους και θα παραδοθούν στην ευκολία της «πίστης» στις πατροπαράδοτες αξίες. Ο δρόμος της αμφισβήτησης των θεσμισμένων σχέσεων των φύλων – και φυσικά δεν είναι απλά ένας δρόμος, μια συνταγή, ένας τρόπος – είναι επίπονος για όλα τα κοινωνικά φύλα (όσα κι αν υπάρχουν!), μιας και το φύλο είναι θεμελιώδες συστατικό του είναι μας. Όλα αυτά βέβαια γράφονται με την επίγνωση ότι δεν μπορούμε κιόλας απλά να ξεφορτωθούμε το φύλο μας μέσα σε μια τέτοια κοινωνία.

Ανοίγω μια παρένθεση με ένα παράδειγμα για το επίπονο και το αντιφατικό του πράγματος: πριν κάμποσα χρόνια έγινε μια σύγκρουση με φασίστες στην πλατεία Αριστοτέλους, στη Θεσσαλονίκη. Το πώς επεξεργάστηκε αυτό το γεγονός ενσωμάτωνε διάφορες οπτικές, όπως συνήθως και κάθε σημαντικό γεγονός στη ζωή ενός ανθρώπου. Το ζήτημα ήταν ότι κάποιες από αυτές τις οπτικές ήταν μεταξύ τους όλο και περισσότερο αποκλίνουσες ενώ περνούσαν τα χρόνια. Με τους συντρόφους, γενικά, όταν συνήθιζα να ανακαλώ στη μνήμη μου εκείνη τη στιγμή τόνιζα, με ενθουσιασμό, τις βίαιες στιγμές της αντιπαράθεσης. Εδειχνα την αγάπη μου για τις στιγμές της βίας, μιας βίας που από την άλλη ήταν δικαιολογημένη και κατευθυνόταν προς τους φασίστες. Με τους στενούς μου συντρόφους οι αναφορές στο βίαιο των γεγονότων ήταν λιγότερες. Τόνιζα πιο πολύ εκεί το είδος της ανοργανωσιάς και της αλαζονείας που μας οδήγησε κι εμάς να έχουμε τραυματισμούς. Με κάποιες συντρόφισσες, με τις οποίες επικοινωνούσα ούτως ή άλλως σε σχέση με το αυξανόμενο ενδιαφέρον μου κρι-

τικής προς το σεξισμό, ήμουν ένας άλλος άνθρωπος. Εκεί έδινα έμφαση σε μια κριτική της ανδρικής διάστασης της βίας (που βέβαια όντως υπήρχε στο σκηνικό). Αν το άνοιγα ακόμη πιο πολύ το θέμα, θα έλεγα ότι σε κάποιους φίλους και φίλες μου το είπα με μια δόση αντρικής, αναρχικής περηφάνιας και στους γονείς δεν το είπα καθόλου. Μέσα σε όλες αυτές τις οπτικές και στον τρόπο που εκδηλώθηκαν, παρατήρησα πολλά αντιφατικά πράγματα στον εαυτό μου. Και είμαι σίγουρος ότι αυτή η συνθήκη δεν είναι άγνωστη στους περισσότερους συντρόφους στο χώρο. Δεν είχα ποτέ και δεν έχω ούτε τώρα καμιά διάθεση να ευχαριστώ, με αυτά που λέω, όλα τα ακροατήρια. Για μένα, η επεξεργασία αυτών των τόσο αντιφατικών οπτικών είχε να κάνει με την έμφυλη ταυτότητά μου: το ρόλο που η βία έπαιζε στην πολιτικοποίησή μου, την αρρενωπότητά μου. Το να έρθουν αυτές οι αντιφάσεις στο συνειδητό είναι νομίζω ένα πρώτο βήμα. Να τις κάνει ρητές, να τις ονομάσει κανείς. Η επεξεργασία τους μπορεί, φυσικά, να διαρκέσει και χρόνια. Από κει και πέρα πρέπει, νομίζω, να βουτήξει στην αντίφαση και όχι να την αγνοήσει. Κλείνω την παρένθεση.

Το σοκ των ενοχών που αρχίζουν να κυριεύουν την ανδρική ψυχολογία, όπως προείπαμε, είναι μια επικίνδυνη αποσταθεροποίηση του ανδρισμού (ταυτότητα φύλου), άρα και του συνολικού Εγώ. Αυτές οι ενοχές πρέπει να στραφούν προς μια δημιουργική «μετουσίωση» ή μια επανανοηματοδότηση. Αν δεν γίνει κάτι τέτοιο, θα αποκτήσουν μια αρνητική «αυτονομία» ως τέτοιες που θα ενεργοποιείται με την οποιαδήποτε παρουσία ερεθίσματος (πχ ακούγεται πάλι ένα σεξιστικό αστείο ή παρίσταται στην παρέα κάποια που στερεοτυπικά ονομάζεται «φεμινίστρια», άρα υποκείμενο ικανό για έλεγχο του ατόμου στο επίπεδο αυτό κτλ). Επειδή η αρνητικότητα του αισθήματος των ενοχών είναι τόσο έντονη, θα αυτονομηθεί επακόλουθα και από την αιτία της πρόκλησης των ίδιων των ενοχών, πχ τη γυναικεία καταπίεση. Και, έτσι, θα καταλήξει να κριθεί σημαντικότερη η αρνητικότητα των ανδρικών ενοχών και από την ίδια τη γυναικεία καταπίεση, επιβεβαιώνοντας ότι το βίωμα του Εγώ είναι ουσιαστικότερο από το βίωμα του «άλλου».

Αυτό είναι αρκετά σημαντικό. Μπορούμε να το σκεφτούμε και στην περίπτωση ενός μετανάστη απέναντι στον οποίο καλλιεργούμε τις δικές μας ενοχές βάσει του ότι μας πιάνουμε να σκεφτόμαστε ρατσιστικά ή να τον αποκλείουμε από τις διαδικασίες μας. Ίσως, μάλιστα αυτό το άτομο μας αποπνέει και κάποια μιζέρια, αν σπάνια ή και συχνά «παραπονιέται», «γκρινιάζει» για τον τρόπο που αντιμετωπίζει συμπεριφορές εναντίον του. Έτσι, εντείνεται η δική μας ανεπεξέργαστη δυσφορία. Οι ενοχές δημιουργούν μπέρδεμα. Δε θα ήταν περίεργο, λοιπόν, κάποιος να εντείνει τη δαιμονοποίηση αυτού του μετανάστη καταλογίζοντάς του ότι μας δημιουργεί ενοχές και μας μπερδεύει, εντείνοντας τη δική μας μιζέρια!

Κι ακόμη ένα παράδειγμα: ο ψυχίατρος Zvi Rex είχε διατυπώσει κάτι πολύ εύστοχο. Οτι «οι γερμανοί δε θα συγχωρήσουν ποτέ τους εβραίους για το Αουσβιτς». Δηλαδή, οι θύτες δε θα συγχωρήσουν ποτέ τα θύματα για το έγκλημα το οποίο υπέστησαν. Οξύμωρο; Η παρατήρηση του Zvi Rex αφορά σε ένα αντίστοιχο φαινόμενο με αυτό που περιγράφουμε εμείς εδώ σε σχέση με τη δυσφορία που νιώθει ένας θύτης να επεξεργαστεί τις ενοχές του (συλλογικές, στην περίπτωση της γερμανίας) για το είδος της εγκληματικής του πράξης. Η έλλειψη επεξεργασίας της δυσφορίας οδηγεί στο να συνδυάζεται πλέον η δυσφορία με τη θύμηση και μόνο του Αουσβιτς. Το ότι υπάρχουν ακόμη θύματα εκείνης της καταστροφής, οι εβραίοι, και ζητούν πχ η μνήμη να μη σβήσει, είναι ικανό να φέρει στον θύτη τη θύμηση του εγκλήματός του. Και, έτσι, να τον κάνει νιώσει εκ νέου μίσος για τη θύμηση αυτή.

Αυτή είναι μόνο μια πολύ μερική μορφή της αντιστροφής θύματος-θύτη. Αν ο άντρας δεν νιώσει ότι το παράγωγο βίωμα του είναι το σημαντικότερο (πχ οι ενοχές) αλλά ότι πχ η γυναικεία καταπίεση είναι κάτι πολύ σημαντικότερο από τις ενοχές που νιώθει αυτός, ακριβώς λόγω της καταπίεσης στην οποία συμβάλλει ο ίδιος, τότε μόνο υπάρχει τρόπος να αποφευχθεί αυτή η αντιδραστική συμπεριφορά. Η αντιστροφή θύματος-θύτη αποτελεί κλασικό μηχανισμό που πάμπολλες φορές χρησιμοποιείται (και) εσκεμμένα από τους άνδρες

αναρχικούς που πχ αντιμετωπίζουν την κατηγορία του σεξισμού. Αποπροσανατολίζουν και διογκώνουν το θέμα (Α! ώστε με λες φασίστα!) ή στρέφουν αλλού τη συζήτηση ή τη θεωρητικοποιούν. Κινούνται αμυντικά ή επιθετικά ή και τα δύο για να υπενθυμίσουν ότι υπάρχει και το Εγώ τους, σε μια στιγμή όχι τυχαία, τη στιγμή δηλ. που ο «άλλος» (η «άλλη» μάλλον) ξεσπά και τους εξομολογείται ότι νιώθει... τουλάχιστον κάπως περίεργα από τη συμπεριφορά τους.

Συχνά, πολύτιμος αρωγός στο να «δικαιωθούν» αυτά τα «αρσενικά θύματα» δεν είναι πλέον οι πατριαρχικοί φίλοι τους (αντροπαρέα) αλλά μια γυναίκα... μια γυναίκα, βέβαια, αντιφεμινίστρια ή που «Δε θέλησε να ασχοληθεί με τα πολιτικά», όπως γελοία λέγεται από πολιτικοποιημένους και μη για το 80% του γυναικείου πληθυσμού, λες και είναι ζήτημα απλά επιλογής... Αν δεν πιάσει το κόλπο της διαστρέβλωσης της σχέσης θύματος-θύτη, το βιολογικό κριτήριο επανέρχεται για να κάνει μια ξεκάθαρη διατύπωση: «Αφού αυτή η γυναίκα δεν έχει πρόβλημα με όσα λέω και κάνω, εσύ γιατί έχεις; Τι σε έχει πιάσει;». «Γιατί έχεις κολλήσει με αυτό; Καλά, μόνο με αυτό ασχολείσαι;». Το θέμα, ξαφνικά, γίνεται διαπροσωπικό. Είναι θέμα χαρακτήρα...

Και αν ξεκινήσουμε από την ίδια βάση που ξεκινήσαμε και πριν... ότι δηλαδή αυτές οι ενοχές προκαλούν ένα σοκ που οδηγεί σε ψυχικούς κλυδωνισμούς, που έχουν να κάνουν με την ανδρική ταυτότητα, δεν είναι περίεργο να παρατηρήσουμε ότι γ' αυτή την άμυνα του Εγώ έρχονται στο προσκήνιο όλα τα δυνατά χαρτιά. Και στην Ελλάδα ένα από αυτά τα χαρτιά, παρόλο που πολλοί πολιτικοποιημένοι άντρες δηλώνουν με ένα θεαματικό τρόπο ότι είναι άθεοι, είναι αναμφισβήτητο το χριστιανικό φαντασιακό, το οποίο βέβαια είναι πιο επιθετικό ίσως από οποιαδήποτε αντιστροφή θύματος-θύτη γιατί είναι αφοριστικό και μανιχαϊστικό μέχρι το κόκαλο.

Στη «φεμινίστρια/ αντι-σεξίστρια/ απλώς διαμαρτυρόμενη συντρόφισσα-γυναίκα» αποδίδεται ο ρόλος της Εκκλησίας που καταπιέζει και απαγορεύει. Στην ουσία, η προσπάθεια ακριβώς να πάρουν οι γυναίκες πίσω από τη σεξιστική οργάνωση της κοινωνίας το σώμα και το λόγο τους, φαίνεται σε δαύτους σαν να απαγορεύεται η δική τους πρόσβαση στο γυναικείο σώμα και λόγο. Τόσο έντονος είναι, κατά βάθος, ο έλεγχος που ασκούν. Οι ίδιοι, υποκριτικά, παίρνουν το ρόλο του θυσιαζόμενου Χριστιανού που αρχίζει να καταλαβαίνει το «παραμύθι» και ετοιμάζει το ξέσπασμά του – να γίνει έκπτωτος άγγελος. Ανάμεσα σε αυτό το δίπολο (Εκκλησία-φεμινίστρια και χριστιανός-αδικημένος άνδρας) υπάρχουν κι άλλες φιγούρες περισσότερο ή λιγότερο ενδιάμεσες. Μια τρίτη φιγούρα πχ είναι ο άνδρας αντι-σεξιστής, «ένας δικός μας στις τάξεις του εχθρού». Όπως το έθεσε κι ένας συγγραφέας: «ο γκόμενος της φεμινίστριας» είναι «σαν τον Άγιο Αντώνιο» που προσπαθεί να αντισταθεί στους μεγάλους Πειρασμούς. Για τον Ken Knabb, όπως και για όσους κινητοποιούν το χριστιανικό τους φαντασιακό, η ανδρική κατάσταση (μήπως να λέγαμε η «ανδρική Φύση»;) είναι ο μεγάλος Πειρασμός. Ο φεμινισμός αποτελεί τις απειλές της Εκκλησίας, γεμάτος με τα «μην» και τα «πρέπει». Κι όσοι βέβαια δεν έχουν «γκόμενες φεμινίστριες» είναι οι κολασμένοι, οι αμαρτωλοί, οι «βουτηγμένοι στην ελευθερία και τη σεξουαλικότητα», οι «ελευθεριακοί» (κατά το πώς διαστρεβλώθηκε ο όρος). Πρώτος ο Knabb και έπονται οι άλλοι.

Το όλο θέμα, και πάλι, μοιάζει να είναι το σεξ. Οι σωστοί άντρες το χρησιμοποιούν και κάνουν τις γυναίκες τους σεξουαλικά αντικείμενο και υπάρχουν και οι άλλοι («οι γκόμενοι των φεμινιστριών», κατά τον Knabb) που παρασύρονται, παρασιτούν και χάνουν κατά κάποιο τρόπο μέρος του κύρους τους από την «Εύα» που τους χαρίζει το (σεξουαλικό) μήλο, κρατώντας τους εξαρτημένους με τα κάλλη της (τα θηλυκά θέληγτρα) στην απάισια ρητορεία της... Για άλλη μια φορά, ενώ η ρητορική είναι φαινομενικά αντιθεολογική (η φεμινίστρια αποτελεί την Εκκλησία των «μην» και των «πρέπει»), τελικά, ο εχθρός ταυτίζεται με τον εκπρόσωπο του Διαβόλου στον Παράδεισο, την Εύα... Οι ενοχές του κρυπτοχριστιανού άνδρα ενάντια στην υποτιθέμενη τυραννία της συντρόφισσάς του θα τον οδηγήσουν, εν τέλει,

στην «εξέγερσή» του. Μια εξέγερση, βέβαια, προς τα πίσω...

Αν οι ανδρικές ενοχές που προκαλούνται δικαιολογημένα από την καθημερινή, κατάφωρη καταπίεση των γυναικών σε επίπεδο οικονομικό, πολιτικό, πολιτισμικό και σεξουαλικό δε στραφούν, λοιπόν, προς ένα ανοιχτό ερώτημα και μια διαρκή έλλογη αμφισβήτηση, είναι μάλλον καταδικασμένες να ολισθήσουν πίσω, στην αποδοχή των παλιών πατροπαράδοτων αξιών της πατριαρχίας, είτε με το γνωστό ρητορικό-ψυχολογικό πρόσχημα-μηχανισμό της αντιστροφής θύματος-θύτη, είτε με την επαναφορά του επίσης παλιού καλού χριστιανικού φαντασιακού της Εύας και του Αδάμ, του χριστιανού μάρτυρα και της δικαίωσής του...

Ε. «Σεξιστικά Αστεία»

Το τελευταίο τραγούδι των Στέρεο Νόβα από το πρώτο και ομώνυμο τους άλμπουμ λεγόταν «Ηλίθια Αστεία» και θα μπορούσε άνετα να αποδίδεται ως χαρακτηρισμός και στην περίπτωση των σεξιστικών αστείων. Δεν είναι τυχαίο ότι τα σεξιστικά ανέκδοτα εντάχθηκαν στον τρόπο ζωής του ατομικού χαρακτήρα στον ελλαδικό καπιταλισμό από περιοδικά και τηλεοπτικούς ανθρώπους του lifestyle που ήταν εξόφθαλμα αντιφεμινιστές (Κωστόπουλος του Nitro, Θέμος Αναστασιάδης, Μαλβίνα Κάραλη κτλ). Ξέρουμε ότι μια υπο-κατηγορία τους είναι τα, σχεδόν στους πάντες, γνωστά «ανέκδοτα για ξανθιές». Κάποιο άρθρο του φεμινιστικού περιοδικού «Δίνη», καμιά δεκαριά χρόνια πριν, είχε περιλάβει κάποιους εκπροσώπους των ελληνικών ΜΜΕ που διέδιδαν αυτά τα αστεία και είχε αναπτύξει μια θαυμάσια επιχειρηματολογία εναντίον τους, καθώς και είχε αναλύσει διεξοδικά τη λογική τους.

Τα σεξιστικά αστεία υπάρχουν εν αφθονία και στο χώρο. Ανήκουν σε αυτές τις φράσεις-διατυπώσεις που συχνότερα ή σπανιότερα συνοδεύονται από το εκνευριστικό «Συγγνώμη για το σεξιστικό (σχόλιο)!» ή προλογίζονται με το «Να σας πω ένα σεξιστικό ανέκδοτο;», εν είδει ρητορικής ερώτησης, μήπως και θέλει κάποια κολλημένη αντι-σεξίστρια να μην το ακούσει καν και ενώ βέβαια ο «ανεκδοτολόγος» το 'χει φιλτράρει και το έχει βρει ήδη σεξιστικό αλλά, εντάξει, «κάνει μια υποχώρηση» στην ιδεολογική του συνέπεια και αντέχει... να μας το πει.

Τα σεξιστικά αστεία παίζουν στα όρια της λογικής πάντα και συνήθως έχουν να μας πουν κάτι γι' αυτόν που μας τα μεταφέρει. Όπως με τον προαναφερθέντα ηλίθιο πρόλογό τους, έτσι και σε άλλες περιπτώσεις ο ανεκδοτολόγος μοιάζει να ελέγχει το παιχνίδι, να καθορίζει τα όρια της λογικής μπορώντας να είναι σοβαρός και παράλληλα αστειευόμενος, δραματικός και παράλληλα ειρωνικός, να μιλάει για ωμή βία και να προφέρει τις λέξεις με έναν ρουτινιαρικό τόνο της φωνής του ή με έναν ενθουσιασμό. Ο ανεκδοτολόγος δηλώνει πάντα αντι-σεξιστής ή αυτό θεωρείται αυτονόητο a priori ή νομίζει ότι είναι ούτως ή άλλως αντι-σεξιστής γιατί είναι... αναρχικός. Όταν του επισημαίνεις ότι το αστείο είναι σεξιστικό, δεν έρχεται σε καμιά αντίφαση γιατί το αστείο αυτό είναι κομμάτι του ανδρικού χαβαλέ, της αντροπαρέας και δεν προτίθεται να το παρατήρει επειδή... κάποια θέλει να λογοκρίνει «φασιστικά» ότι κι αν λέμε επειδή νομίζει ότι κάτι είναι σεξιστικό, επειδή βλέπει παντού σεξισμό (και, δη, σε όλες τις ανδρικές απολαύσεις), επειδή δεν μπορεί να χαλαρώσει ούτε μια στιγμή στη ζωή της πετώντας στα σκουπίδια το πολιτικό της φίλτρο ή, απλά, επειδή δεν μπορεί να γελάσει, δεν το θεωρεί αστείο και τα παίρνει όλα στα σοβαρά. Όλα αυτά (και πολλά άλλα) στοιχειοθετούν την «πολιτική των αστείων» (humor politics). Το αστείο μέσα σε αυτού του είδους την πολιτική είναι κομμάτι συνήθως ενός μεγαλύτερου πράγματος. Το αστείο δηλώνει συνήθως ανοιχτά και σε χαμηλούς τόνους ό,τι από τις ενοχές και τα τελευταία ψήγματα ορθολογικής σκέψης είναι δύσκολο να δηλωθεί σοβαρά: «οι γυναίκες είναι για το κρεβάτι». Τίποτα περισσότερο, τίποτα λιγότερο. Και πάλι γυρνάμε στη σεξουαλικότητα, λοιπόν, τη

γυνακεία σεξουαλικότητα και πως γίνεται να μπει αυτή μέσα σε ανδρικά λόγια (αστεία) και στερεότυπα ή την ανδρική σεξουαλικότητα και πως γίνεται αυτή να επικρατεί της αντίπαλης, γελοιοποιώντας την.

Οποια/ -ος αντιδρά στο αστείο είναι φασίστρια/ -ας. Δηλαδή, είναι φασίστρια αυτή που αισθάνεται να περιγελούν την ύπαρξή της αφού πρώτα την έχουν ταυτίσει χιλιάδες φορές καθημερινά με ένα κομμάτι κρέας, στο οποίο πρέπει να εκτονωθεί η ανδρική σεξουαλικότητα, ενώ αυτός που κάνει αστεία με το σεξισμό και μιλάει για σεξουαλικότητα χωρίς να αναφέρει τη λέξη «βία» στη χώρα της πορνείας και του τράφικινγκ, της ενδο-οικογενειακής βίας και των αμβλώσεων είναι απλά «ένας δημοκράτης με χιούμορ»...

Προφανώς τα αστεία δεν είναι το μεγάλο μας πρόβλημα, ούτε καν ένα από τα σημαντικότερα. Τα αστεία δεν μπορούν να είναι ανεξάρτητα από την κοινωνία που τα βγάζει. Είναι γνωστό ότι αυτά επινοούνται κυρίως από το ανώνυμο πλήθος. Το αστείο είναι κομμάτι της κουλτούρας μας και το επίπεδο της κουλτούρας μας αντίστοιχο του επιπέδου της πολιτικής μας. Κάθε επιμέρους κομμάτι αυτής της κοινωνίας, αυτής της θέσμησης επιδέχεται μια κριτική κοινωνιολογική ανάλυση. Αυτό είναι και το πιο σκληρό που βλέπουν οι πατριαρχικοί ανεκδοτολόγοι σε αυτό που τους αντιτινουμε. Οτι δεν υπάρχει τόπος μέσα στο κοινωνικό γίγνεσθαι όπου να μπορούν να είναι «χαλαροί και ασφαλείς». Δυστυχώς, τα χαμόγελά τους παγώνουν όταν τα αστεία παίρνουν διαφορετικό περιεχόμενο, πχ ευνουχισμός. Μιλούν για βαρβαρότητα. Φαίνεται, εν τέλει, ότι πρόκειται για ανθρώπους με επιλεκτικό χιούμορ.

Αυτό που θα είχε μεγάλη αξία να συζητηθεί κάποτε είναι η διαφορά του ανδρικού και γυναικείου χιούμορ: συγχωρέστε μου τις γενικεύσεις αυτές αλλά η ιστορική θέσμηση έχει συγκεκριμένο αντίκτυπο στα υποκείμενα, συλλογικά και ατομικά. Ως γνωστόν, ο φεμινισμός ήταν ένα από τα λίγα – αν όχι το μοναδικό – κινήματα που είχε επιστρατεύσει το χιούμορ στην πολιτική. Πολλά πανό και πολλά συνθήματα γράφονταν με τέτοια διάθεση. Το ζήτημα δεν ήταν ότι αυτά τα πανό δεν έθιγαν σημαντικά θέματα, πχ βία. Οι φεμινίστριες, ωστόσο εστίαζαν (κάποιες τάσεις από αυτές τουλάχιστον) στο να προσεγγίσουν αυτά τα θέματα και την κοινωνία με έναν πολύ διαφορετικό, πιο οικείο και ευαίσθητο, τρόπο απ' ότι τα κλασικά κινήματα της ανδροκρατούμενης Αριστεράς. Αυτά τα αστεία αποτελούσαν και κομμάτι της αντίδρασης στο στομφώδη και ξύλινο λόγο των αριστερών, συνδικαλιστών κτλ που είχαν σκοπό «να παρασύρουν τις μάξες» στον ...αγώνα. Αποτελούσαν χτύπημα στη σοβαροφάνεια και στην επιτηδευμένη «έσχατη στράτευση» του άνδρα ρήτορα στον οποίο έπρεπε να αποδείξει το 70' ότι είσαι υπέρ της «πάλης των τάξεων» για να σε δεχτεί στο πολιτικό του μαντρί... Το «φεμινιστικό», ως πούμε, «χιούμορ» ήταν γέννημα-θρέμμα των δημοκρατικών αγώνων του γυναικείου κινήματος. Αντιτίθετο, βασικά, και στον κομβικό καταμερισμό εργασίας που είχαν αναπαράγει πολλοί αριστεροί στα κινήματά τους ή μάλλον στα κόμματά τους. Το να μιλάς με χιούμορ για σοβαρά πολιτικά ζητήματα είναι σα να περπατάς πάνω σε τεττωμένο σκονί. Ωστόσο, το σημαντικό ήταν ότι δε διαχωριζόταν ο ένας τομέας της ζωής από τον άλλο, το προσωπικό από το πολιτικό, όπως εύστοχα είχε ειπωθεί. Ο καταμερισμός εργασίας ήταν από τις βασικές συνθήκες συμφωνίας της καπιταλιστικής και της πατριαρχικής θέσμησης. Από τη μια, μια όλο και μεγαλύτερη εξειδίκευση και ένας μεγαλύτερος ατομικισμός που ξεκινούσε έναν αιώνα πριν από την όλο και μεγαλύτερη διάσπαση στην αλυσίδα παραγωγής και σε όλα τα επαγγελματικά και γνωστικά πεδία. Από την άλλη, η διάκριση προσωπικού και πολιτικού, δημόσιας και ιδιωτικής σφαίρας. Το χιούμορ που ετίθετο «στην υπηρεσία της επανάστασης», διαρρήγνυε ακριβώς τα όρια της ιδιωτικής και της δημόσιας σφαίρας. Οι αριστεροί ρήτορες το χλεύαζαν, μην αντιλαμβανόμενοι τη ριζοσπαστικότητα του.

Εκείνοι, όπως και οι σύγχρονοι σεξιστές ανεκδοτολόγοι, συμφωνούσαν με το καπιταλιστικό και πατριαρχικό πνεύμα. Work while you work and play while you play (παιδικό αγγλικό τραγούδι). Ετσι, επιτυγχάνεται ο καλύτερος καταμερισμός εργασίας γιατί είσαι επιτηδευμένα

σοβαρός στη σοβαρή δουλειά και επιτηδευμένα γελοίος στο γελοίο παιχνίδι.

Θα μπορούσαν να ειπωθούν πολλά ακόμα. Το σεξιστικό αστείο αποτελεί μια ιδιότυπη άμυνα της ανδρικής ψυχολογίας που μόνο τυχαία δεν μπορεί να είναι. Θα έπρεπε να το δούμε όπως του αξίζει: ως μια μερική υπενθύμιση της καθημερινής ιεραρχίας που βιώνουμε όλες και όλοι μας. Η συναίνεση σε αυτά τα αστεία για έναν άντρα δε σημαίνει παρά επιβεβαίωση της ιεραρχίας. Για μια γυναίκα όμως, απλώς συναίνεση στην αυτοταπείνωσή της.

Υποσημείωση: κάποια σεξιστικά ανέκδοτα περιέχουν βρισιές. Το θέμα προφανώς δεν είναι εκεί αν και ο καθένας αισιόφρων όταν βρίζει ότι η χυδαιότητα κάποια μακρινή συγγένεια έχει με το σεξισμό. Ενστικτωδώς, λοιπόν, κανείς ζητάει συγγνώμη, αντιπροτείνοντας τους καλούς τρόπους και την ευγένεια σαν συμπεριφορά (οι οποίες βέβαια ουδεμία σχέση έχουν με τον αντι-σεξισμό). Αν και η σκέψη του έχει εν μέρει δίκιο, από την άποψη ότι η ελληνική γλώσσα περιέχει βρισιές κατά 90% σεξιστικές, δεν καταλαβαίνει ότι ο σεξισμός δεν είναι απλά μια συμπεριφορά που λύνεται με την προσφορά ενός λουλουδιού και με ένα ρομάντζο αλλά μια οχυρωμένη μορφή καταπίεσης, προνομιακό πεδίο της οποίας είναι ακριβώς η χειραγώγηση της σεξουαλικότητας, του ερωτισμού και των συναισθημάτων εκ μέρους του ανδρικού λόγου.

ΣΤ.

«Ιδια είναι τα Αρσενικά...»

Στον αναρχικό χώρο οι άντρες πλειοψηφούν συντριπτικά. Τόσο στη θεωρία, όσο και στα μπάχαλα, τόσο στα εναλλακτικά κόλπα όσο και στις καταλήψεις. Αυτά είναι γνωστά. Λίγες γυναίκες μιλάνε, λίγες γράφουν, πιο λίγες διαφωνούν, αρκετές ασχολούνται με Γιόγκα και μιλάνε για Τάο και Ζεν, πιο πολλές μαγειρεύουν (και στις συλλογικές κουζίνες), σχεδόν όλες κάνουν σεξ. Κι αυτά είναι γνωστά. Οι «γκόμενες» των αναρχικών δεν είναι, σε μεγάλο ποσοστό, «πολιτικοποιημένες», δεν αποκτούν συνήθως ποτέ μια σχέση με το χώρο, τις συνελεύσεις, τα εγχειρήματα, τα έντυπα κτλ. «Είναι» μόνο για τα της «προσωπικής» σφαίρας... Η ανήκουν στην περιφέρεια του χώρου. Κι αυτά είναι γνωστά. «Εξω», στην κοινωνία, οι ρόλοι δεν είναι πολύ διαφορετικοί: αφενός η διάκριση δημοσίου-ιδιωτικού και αφετέρου ο κοινωνικός καταμερισμός εργασίας μας δίνουν μια παρόμοια κατάσταση που αφορά σε αυτό που προαναφέρθηκε ως σεξουαλικός καταμερισμός εργασίας.

Η διάκριση Δημοσίου-Ιδιωτικού είναι η πρώτη συμβολική συνθήκη. Βασίζεται εν μέρει και στη διάκριση Πολιτισμού-Φύσης. Η γυναίκα ταυτίζεται στο καθαρά φανταστικό πεδίο με τη γονιμότητα, την αναπαραγωγή (παιδιών, εργατικής τάξης, συναισθημάτων, του οίκου), τη Φύση, τη στοργή, την πονηριά, την ομορφιά, την ευαισθησία, το συναίσθημα, την τρυφερότητα, την παθητικότητα, το δεχόμενο (το δοχείο, η έγκυος), τη σεξουαλικότητα ή με την έλλειψη πέους, ενεργητικότητας, ανδρισμού. Η γυναίκα ταυτίζεται με τον οίκο (και τα οικιακά), το σπίτι, την οικογένεια, την εστία, τη ζεστασιά, τη μητρότητα, το προσωπικό κτλ. Ο ανήρ είναι ο κυνηγός, στον αντίποδα, ο βίαιος, αυτός που ενεργεί και επιβάλλεται με το σεξ, με το Λόγο, είναι ο Πολιτισμός, η ενεργός Σκέψη, η Δημόσια Σφαίρα, το καφενείο, η ψυχρή λογική, η πολιτική, η Αγορά, ο Δήμος και ο συγκεντρωμένος στο στόχο του λειτουργικός άνθρωπος (ο ορθολογικός άνθρωπος που δεν υποκύπτει στα πάθη). Ο Αντόρνο είχε γράψει πως ο θηλυκός χαρακτήρας αποτελεί το θετικό συμπλήρωμα της αρσενικής κυριαρχίας.

Αιώνες θέσμησης επέβαλαν τα παραπάνω. Με αξιολογική διάθεση βέβαια. Το Δημόσιο ανώτερο και πιο άξιο του Ιδιωτικού (και άρα το Πολιτικό του Προσωπικού) και ο Πολιτισμός όχι απλά ανώτερος της Φύσης αλλά και δαμαστής της: τη χειραγωγεί, την καταστρέφει, κυριαρχεί πάνω της και, στον καπιταλισμό, την αξιοποιεί [δηλ. αντλεί από αυτήν αξία χρήσης]. Σ' αυτό συναινούν και όλες οι νεωτερικές φαντασιακές σημασίες περί απεριόριστης

ανάπτυξης με οποιοδήποτε κόστος καθώς και περί καθυπόταξης της Φύσης στις παραγωγικές δυνάμεις, τις δυνάμεις του ανθρώπου. Όλα αυτά έχουν συζητηθεί αμέτρητες φορές σε διάφορα φεμινιστικά φόρα και έντυπα.

Οι πολιτικοποιημένοι άντρες στο χώρο (τους) τηρούν ακριβώς τις ίδιες ισορροπίες για να κρατήσουν τα προνόμια που τους δίνει η πατριαρχική θέσμιση και χωρίς να κάνουν τίποτα όχι για να ανατρέψουν αλλά ούτε καν να βοηθήσουν να αναγνωριστεί αυτή η κατάσταση. Γι αυτό και χλευάζουν και κριτικάρουν άμεσα ή έμμεσα τις αντι-σεξιστικές ομάδες (ακόμη και τις γυναικείες φιλικές συναντήσεις). Τι διατηρούν δηλαδή; Το προνόμιό τους να μπορούν να κάνουν οι ίδιοι εργασιοθεραπεία στην πολιτική τους συνέλευση και έπειτα να εξασκούνται και στη σεξουαλικότητά τους στο σπίτι με τη συνήθως «απολιτίκ γκόμενά» τους, η οποία, εκεί, στο σπίτι θα βρει την ευκαιρία να μάθει τα νέα από τον έξω κόσμο, τον κόσμο της σοβαρής ανδρικής πολιτικής. Μέσα σε αυτά τα πλαίσια μπορεί να διατυπώσει και την ούτως ή άλλως ασήμαντη γνώμη της ή να θαυμάσει το ρωμαλέο άνδρα του σπιτιού που κάθε μέρα κυνηγιέται ή φαντάζεται πως κυνηγιέται με τις εξουσίες, το μεγάλο θεωρητικό γκουρού που έχει τις λύσεις για όλα τα προβλήματα, τον καλών προθέσεων ουτοπιστή και οραματιστή που, όσον αφορά τις δουλειές του σπιτιού μπορεί να φανεί λιγάκι... αδιάφορος. Η διατήρηση ενός τέτοιου σκεπτικού καταλαμβάνει προφανώς τα όρια της επίθεσης. Εδώ, λοιπόν, δεν μιλάμε τόσο απλά για μια ανδρική άμυνα. Ο σεξουαλικός καταμερισμός εργασίας είναι ένα από τα πιο κομβικά ζητήματα για την ανάλυση των σχέσεων των φύλων και, παράλληλα, κάτι τόσο κατάφωρα άδικο και κοινότοπο στην πραγματική καθημερινή ζωή. Όμως, το ίδιο το γεγονός ότι οι γυναίκες είναι λιγότερες στα πολιτικά πράγματα θεωρείται συνήθως ακατανόητο.

Ακατανόητο; Όχι και τόσο. Ένας κλασικός άντρας έχει και σε αυτή την περίπτωση μια πρόχειρη απάντηση να δώσει: φταίνε οι ίδιες οι γυναίκες που αναπαράγουν την υποταγή τους. Αυτή που υπόκειται στον αποκλεισμό, μαθαίνει έτσι στην κοινωνία αλλά και στην κοινότητα του χώρου να ρίχνει το φταίξιμο στον εαυτό της. Εκείνη φταίει που δε μιλάει στις συνέλευσεις, που δε γράφει, που δεν παίρνει πρωτοβουλίες ανάμεσα στα ανταγωνιστικά αρσενικά που δεν την εμπιστεύονται για τίποτα (πχ για να στήσει μια αφίσα, για να αναλάβει μια πρωτοβουλία). Αυτή είναι η ισότητα των άνισων, όπως την μαθαίνουμε παντού στην Ελλάδα σήμερα, σε καταλήψεις και κοινοβουλία, σε δρόμους και σπίτια. Κανείς δε σκέφτεται ότι χρειάζονται ξεχωριστές δομές και ένας ξεχωριστός λόγος για όσες είχαν διαφορετική κοινωνικοποίηση βάσει του φύλου τους. Ισα-ίσα μόλις ακουστεί κάτι για αμιγώς γυναικείες ομάδες η κατηγορία να σεπαρατισμό και φιλο-διασπαστικές τάσεις έρχεται στο προσκήνιο. Η πατριαρχία οργανώνεται! Εκείνες φταίνε για το ότι δεν μπορούν να προσαρμοστούν. Εκείνες και για το ότι δεν ξεπερνούν την καταπίεση που δέχονται. Οι γυναίκες αναπαράγουν την υποταγή τους, λένε οι βαρείς πατριαρχικοί άντρες! Εξισώνεται, δηλαδή, η παραγωγή της υποταγής με την ανα-παραγωγή της υποταγής.

Z. «Ε! Αυτό είναι αντίστροφος σεξισμός!»

Μια συνήθης ακόμη βλακεία που ακούγεται από τους άνδρες αναρχικούς είναι όταν κατηγορούν τις φεμινίστριες (του χώρου) για «αντίστροφο σεξισμό», «αποκλεισμούς» κτλ... με σκοπό να τις πιάσουν στον ύπνο όταν και που συζητιέται η αποπειράται να συζητηθεί σοβαρά το ζήτημα των «αμιγώς γυναικείων ομάδων» - ενός από τα μεγάλα και ισχυρά taboo των ανδρών συντρόφων μας...

Όσοι έχουν διαβάσει το μάθημά τους, μιλούν για σεπαρατισμό. Είτε ότι η τακτική αυτή διασπά την ενότητα... του κινήματος ή ότι οι συγκεκριμένες γυναίκες που προτείνουν κάτι τέτοιο, δεν έχουν στο μυαλό τους την επανάσταση αλλά μερικότερα θέματα, όπως τη συ-

γκρότηση μιας επιμέρους οργάνωσης για το ζήτημα του σεξισμού. Σεπαρατισμός; Καταρχήν, στην Ελλάδα δεν υπάρχει κανένα πολιτικό πρόγραμμα για τους αναρχικούς. Οι αναρχικοί απέχουν μίλια ολόκληρα από το κοινωνικό. Διαχωρίζονται, κατ' επέκταση, από άλλους αναρχικούς χωρίς να λένε γιατί. Ποιος είναι δηλαδή ο πολιτικός λόγος που υπάρχουν σήμερα στην Ελλάδα 100 ομάδες σε όλη τη χώρα και χοντρικά 5-6 διαφορετικές τάσεις. Κανένας λόγος δεν έχει διατυπωθεί σχεδόν ποτέ. «Ε, να μωρέ, αυτοί είναι πιο πολύ του δρόμου, εμείς διαβάζουμε και κάνα βιβλίο!». Είμαστε, λοιπόν, σε αυτό το επίπεδο. Κάποιοι, βέβαια, πιο ειλικρινείς, διαχωρίζονται από άποψη εγωισμού, εμπάθειας, προσωπικών καυγάδων (πχ «ο τάδε έφτυσε τον δείνα στο πρόσωπο και έτσι διαλύθηκε η ομάδα τους»). Σκυλοκαβγάδες ανδρών, δηλαδή. Και όλοι σου μιλάνε με τέτοιο δέος γι αυτές τις «φάσεις», λες και περιγράφουν την κολεκτιβοποίηση της Καταλονίας. Για ποια ενότητα μας μιλάνε λοιπόν;

Η πρόταση για αμιγώς γυναικείες πολιτικές ομάδες, καταρχήν πάνω στο ζήτημα του σεξισμού, και έπειτα πάνω σε άλλα ζητήματα είναι μια σοβαρή πολιτική πρόταση που αμφισβητεί αναγκαστικά το σύνηθες μότο «Όλοι είμαστε αναρχικοί κι όλοι είμαστε καλά μαζί!». Ετσι, ο μόνος σεπαρατισμός που μπορεί να πετύχει σήμερα μια γυναικεία ομάδα είναι αυτός πάνω στην αυτονόητη και μη αμφισβητούμενη, «από ταμπέλας», ενότητα των απανταχού αναρχικών. Οι αναρχικοί, νομίζουμε, έχουν ούτως ή άλλως μεγάλες διαφορές μεταξύ τους. Όλοι οι κλασικοί αναρχικοί (Κροπότκιν, Μαλατέστα κλπ) κοιτούσαν πώς να διακριθούν από τους άλλους αναρχικούς για να μη χρεώνονται πράξεις των άλλων αλλά και να για να διατηρούν ακέραιο το δικό τους εκάστοτε πρόταγμα. Στο μέτρο που οι σημερινοί εν Ελλάδι αναρχικοί δεν αναγνωρίζουν τις διαφορές τους και δεν τις διαπιστώνουν πουθενά ρητά, είναι σαν να μην υπάρχουν. Η γυναικεία ομάδα θα μπορούσε να είναι κομμάτι ενός πολιτικού προγράμματος. Βασίζεται, αφενός, στις κοινές ανάγκες ξεπεράσματος της καταπίεσης που δέχονται οι γυναίκες και, αφετέρου, στην κοινή πολιτική συνείδηση μεταξύ αυτών των γυναικών, μια συνείδηση ορθολογική και φεμινιστική, αποσταθεροποιητική όσον αφορά τις συμπαγείς κατηγορίες του φύλου και δημιουργική.

Οι άνδρες αναρχικοί και πάλι αμύνονται. Επειδή δεν καταλαβαίνουν τι είναι το γυναικείο ζήτημα, επειδή δε θέλουν να καταλάβουν ή να μάθουν τι είναι ή επειδή θέλουν να συνεχίζουν να αγνοούν, δεν καταλαβαίνουν επακόλουθα και γιατί οι γυναίκες πρέπει πρώτα και κύρια να ασχοληθούν με αυτό το ζήτημα. Πιστεύουν ότι κι εδώ, όπως και σε όλα τα ζητήματα, ότι πρέπει να μιλήσουν εκείνοι, να μιλήσουν για το βίωμα του άλλου/ της άλλης, να το καλουπώσουν, να το βάλουν στα λόγια τους, να το διαστρεβλώσουν, να το σχετικοποιήσουν κτλ. Ετσι, κάθε άνδρας αναρχικός και να μην έχει ασχοληθεί με τα ζητήματα φύλου καθόλου, σίγουρα θα έχει μια άποψη (αρνητική πάντα) για τις γυναικείες ομάδες. Γι αυτό – ξαναλέμε – τέτοιου είδους σεπαρατισμοί μας χρειάζονται μπόλικοι.

Εδώ, βέβαια, το πράγμα είναι και γελοίο γιατί οι φεμινίστριες πλέον κατηγορούνται για «αντίστροφο σεξισμό» (;) όταν προτείνουν γυναικείες ομάδες, δηλαδή σεξισμό εις βάρος των ανδρών. Ετσι, όταν η κριτική χάνει την αιχμηρή της πλευρά, ξεχνάς ποιος καταπιέζεται και ποιος καταπιέζει καθημερινά και όλα γίνονται σχετικά. Αλλη μια φορά οι άντρες θέλουν το ρόλο του θύματος για τον εαυτό τους. Anything goes. Δε λέμε εδώ ότι οι γυναίκες ή οι φεμινίστριες έχουν ξεπεράσει τις σεξιστικές αναπαραστάσεις. Αντιθέτως. Αλλά το θέμα εδώ είναι ότι όταν οι σύντροφοι πετάν τις παραπάνω κοτσάνες, για άλλη μια φορά κοιτάν να κοροϊδέψουν, να παίξουν με τα όρια της λογικής, μιας αλαζονικής λογικής. Ξέρουν τόσο καλά το ζήτημα – ισχυρίζονται – που μάλιστα καταλαβαίνουν πως λειτουργεί και αντίστροφα. Η κριτική στις γυναικείες ομάδες – ίσως μάθουν αργότερα – έχει γίνει και ξαναγίνει από το ίδιο το γυναικείο κίνημα χωρίς το τελευταίο, βέβαια, να τις απαξιώσει και να τις θεωρήσει... σεξιστικές (ούτε αντίστροφα, ούτε κανονικά!)... Αυτό το τελευταίο το κάνουν μόνο οι άντρες χρησιμοποιώντας μια κατεξοχήν συνθήκη του πατριαρχικού λόγου: κλέβουν τα λόγια της «άλλης», της καταπιεζόμενης άλλης, άρα της κλέβουν την έκφραση του βιώματός της.

Αυτή η τελευταία είναι μια τακτική άμυνας που συνήθως επιστρατεύεται σε περιπτώσεις επείγουσας ανάγκης. Όταν οι γυναίκες βρίσκονται μεταξύ τους, οι σύντροφοι νιώθουν τη σφαίρα εξουσίας τους να περιορίζεται γιατί αυτά τα γυναικεία υποκείμενα – πολύ απλά – δεν είναι δίπλα τους για να επιβεβαιώνουν τη δική τους αρσενική ύπαρξη. Φοβούνται! Φοβούνται, λοιπόν, τον αποκλεισμό από τα ανδρικά τους προνόμια και όχι από την κοινωνικο-πολιτική δράση. Αλλιώς, θα φοβούνταν, εξίσου, και για τον αποκλεισμό των συντροφισσών τους από αυτόν τον αμιγώς ανδρικό πολιτισμό...¹

¹ Αυτός ο πολιτισμός, ναι, είναι αμιγώς αντρικός! Δεν έχουμε παρά να βρούμε στις καφετέριες μια μέρα που παίζει ένας σημαντικός αγώνας ποδοσφαίρου. Δεν έχουμε παρά να πάμε στα καφεενία τις καθημερινές. «Αμιγώς αντρικές ομάδες» συγκροτούνται αυθόρμητα, δίχως προσεννόηση. Εκεί οι αποκλεισμοί δεν υπολογίζονται άραγε;

H.

«...ναι, αλλά καταπιέζονται και οι άνδρες...»

Πράγματι, και οι άνδρες καταπιέζονται. Με αυτή την έννοια, και όχι μόνον, έχουν κοινά συμφέροντα με τις γυναίκες: να ανατρέψουν τις σεξιστικές κοινωνικές σχέσεις για να καταργηθούν οι σχέσεις των φύλων. Και κάτι τέτοιο είναι απόλυτα θεμιτό. Οι άντρες καταπιέζονται, επίσης, από αυτό που έχει γίνει γνωστό ως «ηγεμονικός ανδρισμός». Από αυτό τον τύπο ανδρισμού που επιβάλλεται στην κοινωνία, που δεν αφήνει κανένα άλλο πρότυπο να αναπνεύσει. Υπάρχει επίσης και ο ομοφυλόφιλος ανδρισμός ως θύμα του σεξισμού.

Το ότι, όμως, οι άντρες καταπιέζονται από τις σεξιστικές κοινωνικές σχέσεις γιατί ζουν φυλακισμένοι σε ρόλους – ενώ παράλληλα έχουν τα πολύ σημαντικά προνόμιά τους – δε στοιχειοθετεί σε καμία περίπτωση ένα «...ναι, αλλά...» για τη γυναικεία καταπίεση, μα απλώς ενισχύει τα κίνητρα για ένα φεμινιστικό αγώνα. Ετσι, κάτι τέτοιο δεν θα έπρεπε να το «σκαρφίζεται» κάποιος ως ακόμη μια ανδρική άμυνα απλά για να σχετικοποιήσει το θέμα της γυναικείας καταπίεσης (με τη δικαιολογία του ότι «όλοι καταπιεζόμαστε!») ή για να προσπαθήσει ύπουλα και αφελώς συνάμα να δημιουργήσει ενοχές σε μια συνήθη γυναικεία απολογητική ψυχολογία, την οποία σημειωτέον έχει μάθει να αντιμετωπίζει και να μανιπουλάρει.

Όταν οι άντρες συνειδητοποιήσουμε ότι ο σεξισμός μας καταπιέζει και τους ίδιους, τότε είναι που θα θελήσουμε να τον απο-σταθεροποιήσουμε. Για έναν άνθρωπο, βέβαια, που έχει στόχο την κοινωνική και ατομική αυτονομία, ο φεμινιστικός αγώνας είναι ήδη ένας αγώνας και δικός του, μιας και γνωρίζει ότι δεν μπορεί να είναι ο ίδιος ελεύθερος και αυτόνομος σε όλα τα επίπεδα (οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, πολιτισμικό κτλ) αν δεν είναι και οι γύρω του ελεύθεροι και ελεύθερες, αυτόνομοι και αυτόνομες σε όλα τα επίπεδα. Αυτή η συνειδητοποίηση, ωστόσο, δεν θα πέσει ουρανοκατέβατη. Ο πυρήνας της πρόκλησής της θα είναι η διαρκής ερώτηση που θα θέτει ο κάθε άντρας στον εαυτό του: γιατί κάνω αυτό που κάνω; Το επέλεξα ο ίδιος; Και τι πρέπει, λοιπόν, να κάνω από δω και πέρα; Για να αναδυθούν αυτά τα ερωτήματα χρειάζεται μια δημοκρατική κουλτούρα, που σαφώς δεν προϋποθέτει σχολεία και δασκάλους αλλά σίγουρα μια μελέτη της καθημερινής κοινωνικοπολιτικής ζωής και πάθος για αμφισβήτηση. Προϋποθέτει ελεύθερο διάλογο και ανοιχτά αυτιά και μάτια, το αίσθημα της ετερότητας για τις καταπιεζόμενες και τους καταπιεζόμενους αυτής της κοινωνίας, καθώς και ένα διεγερτικό πάθος, το πάθος της θέσμησης, της ενασχόλησης με όσα ρυθμίζουν τη ζωή μας. Αυτή η διαδικασία μπορεί να ξεκινήσει από τα πιο απλά πράγματα που σχηματίζουν μια νόρμα, πχ «οι άντρες δεν κλαίνε» (μια κριτική σε επίπεδο ρόλων) και να φτάσει στα πιο περίπλοκα όπως πχ τι είναι μητρότητα και τι πατρότητα, τι είναι σεξουαλικότητα, τι είναι αντρικό, τι γυναικείο κτλ. Ετσι, ξεκινώντας κανείς από μια αποδόμηση του κοινωνικού, φτάνει κανείς στο όποιο βιολογικό (ή το ψαχουλεύει τουλάχιστον...), αντί να ξεκινήσει με το μη αμφισβητούμενο, δήθεν βιολογικό για να εξερευνήσει τα όρια του κοινωνικού-ιστορικού.

Σήμερα, ωστόσο, διαπιστώνουμε ότι οι άντρες σύντροφοι ενδιαφέρονται περισσότερο

για σοφιστείες παρά για ανατροπές. Λέγοντας πως και οι ίδιοι καταπιέζονται, προσπαθούν να πείσουν ότι καταπιέζονται «το ίδιο» με τις γυναίκες. Ετσι, αποπειρώνται να σχετικοποιήσουν το θέμα βαφτίζοντάς το «διαπροσωπικό πρόβλημα» παρά «σχέση εξουσίας μεταξύ των φύλων με τη σαφή ιεραρχία του αρσενικού εις βάρος του θηλυκού». Λέγοντας ότι ο σεξισμός είναι διαπροσωπικό ζήτημα, προσπαθούν να πουν ότι οι μάτσο άνδρες (γυμνασμένοι, λαϊκοί τύποι, με πάθος για τα αυτοκίνητα σύμφωνα με ένα από τα στερεότυπα που κυκλοφορούν για δαύτους) είναι οι σεξιστές, ενώ αυτοί είναι «κανονικοί», δεν είναι μάτσο. Κατά τη γνώμη τους, λοιπόν, οι militant πορείες τους, με τα ηρωικά ανεμίσματα της μαυροκόκκινης και με τις γκαρίδες τους, δεν είναι μάτσο συμπεριφορά! Η όταν ουρλιάζουν και απειλούν – μερικές φορές – ο ένας τον άλλον ότι θα πέσει ξύλο μέσα στις συνελεύσεις, δεν είναι μάτσο συμπεριφορά – νομίζουν. Ακόμη παραπέρα, το να αναθέτουν συνεχώς τη φροντίδα της προσωπικής τους ζωής (υγείας) σε συντρόφισσες ή γενικά σε άλλους, ενώ οι ίδιοι δεν μπορούν να φροντίσουν τον εαυτό τους και το σώμα τους, δεν το θεωρούν αποτέλεσμα της σεξιστικής οργάνωσης της κοινωνίας. Το θεωρούν απλώς κάτι το προσωπικό, είτε είναι ιατρο-φοβικοί είτε κατά φαντασίαν ασθενείς. Ενας σύντροφος μου είχε επισημάνει σωστά, σε μια αντίστοιχη φάση «θυσίας» ενός προσωπικού μου ιατρικού προβλήματος στη βάση της πολιτικής μου ενασχόλησης, πως «πέρα από την αυτονομία, υπάρχει και η πνευμονία!».

Όταν το ότι «...και οι άνδρες καταπιέζονται» το χρησιμοποιούμε, λοιπόν, σα σοφιστεία, δεν υπάρχει καμιά αλληλεγγύη προς τη γυναικεία καταπίεση. Πολλές φορές η καταπίεση για την οποία παραπονιούνται δεν είναι ότι εγκλωβίζονται μέσα σε έναν έμφυλο ρόλο (πχ το να θες να έχεις μια σχέση με έναν άνδρα και να μην πρέπει να παρεξηγηθεί αυτή η σχέση και να ελεγχθεί κοινωνικά). Αντίθετα, ως «καταπίεση» νιώθουν πολλοί πχ την τυραννία της ερωτικής τους συντρόφου (η οποία αξιολογείται ως «γκρίνια», «υστερίες» κτλ). Όταν κάποια δε σου «φέρεται καλά» (κι αυτό χωράει μεγάλη συζήτηση) μέσα σε μια σχέση, αυτό αξιολογείται ως καταπίεση. Αυτά είναι, συνήθως, τα όρια της ανδρικής καταπίεσης που αναφέρεται ρητά. Και, έτσι, πολλοί καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι, αφού και οι άντρες και οι γυναίκες μπορεί να φερθούν άσχημα μέσα σε μια σχέση, η καταπίεση είναι πρόβλημα μάλλον διαπροσωπικό (τι βολικό συμπέρασμα, στα αλήθεια!).

Ακόμη και το ότι κάποια οργανώνει την άμυνά της, βάσει των όπλων που της διέθεσε ο περίφημος πατριαρχικός πολιτισμός, δηλαδή την «ομορφιά» και το «στιλ», θεωρείται καταπίεση για κάποιους... Εδώ ξεφεύγουμε από τα όρια του χώρου. Είναι σύνηθες κάποιος να επιδιώξει μια σχέση μόνο και μόνο γιατί του αρέσει εμφανισιακά μια γυναίκα. Ισως μάλιστα ένας άντρας του χώρου να μη θεωρεί ότι είναι κάποιος τυχαίος. Έχει τα δικά του προσόντα και αποσκοπεί στο να τα συμπληρώσει μέσω του να βάλει μια «όμορφη γυναίκα» δίπλα του, κάποια που να επιβεβαιώνει την ταυτότητά του ενώπιον όλων. Αν αυτή η γυναίκα φερθεί, όπως ακριβώς φέρεται κανείς μέσα στην εποχή μας, δηλαδή με πλήρη αδιαφορία και με μια τάση να εργαλειοποιεί τον άλλον (καθώς ο εγωισμός δεν μπορεί παρά να αποτελεί καταφύγιο σήμερα), αρχίζουν οι ...διακηρύξεις εναντίον της καταπίεσης που υφίσταται ο άντρας.

Προφανώς, η οποιαδήποτε αξιοποίηση αυτών των «προσόντων» που μας δίνει η πατριαρχία είναι, πέρα για πέρα, κομφορμιστική. Ωστόσο, γιατί δεν αναρωτιέται κανείς τι γυρεύει, σε πρώτο επίπεδο, όταν θέλει να κάνει μια σχέση με μια «γυναίκα, εμφανισιακά ωραία»; Και σε τι μέγεθος αντίφασης βρίσκεται κάποιος όταν, από τη μια, μέσω του εντύπου του τα χώνει στις lifestyle «χαζο-γκόμενες» (χαρακτηρισμός που υπήρξε σε ένα έντυπο του χώρου) και, από την άλλη, κάνει ότι μπορεί για να εντάξει αυτό το lifestyle σε ένα κομμάτι της ζωής του; Και τι δικαίωμα έχει αυτός να απευθύνεται με τέτοιο μίσος και τόσο σεξισμό απέναντι σε μια κατηγορία γυναικών;

Αν αντιληφθούμε ότι ο σεξισμός αποτελεί μια κοινωνική σχέση που φορείς του είναι τα υποκείμενα, τόσο οι άντρες που τον παράγουν όσο και μερικές γυναίκες που τον αναπαρά-

γουν, θα μπορέσουμε να συλλάβουμε και να αρνηθούμε πιο ουσιαστικά αυτή την κοινωνική σχέση. Αν συνεχίζουμε να αντιλαμβανόμαστε το σεξισμό ως μια συμπαγή κατηγορία από την οποία κάποιιοι έχουμε γλιτώσει και, βασικά, φταίνε «και οι γυναίκες που δίνουν αφορμές», δεν κάνουμε τίποτα.

Αν αυτοί στους οποίους μας έχει αποδοθεί κοινωνικά η ταυτότητα «άντρας», σύντροφοι ή μη, καταλάβουμε πραγματικά ότι καταπιεζόμαστε, τότε θα συμβεί κάτι που δεν έχει γίνει μέχρι τώρα. Θα δώσουμε χώρο σε αυτές που θα έπρεπε κυρίως να μιλάνε επί του θέματος και με τη βοήθειά τους θα φέρουμε στο προσκήνιο και θα συζητήσουμε με ειλικρίνεια και τα δικά μας βιώματα. Και, επιτέλους, θα μιλήσουμε για μας, ενάντια σε μας, στον τρόπο που κοινωνικοποιηθήκαμε. Και τότε, ναι, είναι πολλά τα πράγματα που θα έχουμε να πούμε.

Θ. **«Πως δικαιολογείται (θεωρητικά) μια καταπίεση;»**

*«Πρέπει να απεμπολήσουμε
ό,τι το απογοητευτικό
απ' τη συνείδησή μας...»*

Λέγεται συχνά πως ο σεξισμός είναι κακός και καταδικαστέος, όμως είναι αόρατος και είναι δύσκολο να χτυπηθεί έτσι «ανοργάνωτος» που είναι. Ηδη, όμως, αυτή η φράση κάνει ορατό έναν τρόπο λειτουργίας του σεξισμού. Μας δείχνει τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται. Φορείς των κοινωνικών σχέσεων που βασίζονται στη διάκριση-ιεραρχία των φύλων, του σεξισμού δηλαδή, είμαστε όλες και όλοι μας, με την έννοια ότι μέσα σε έναν πατριαρχικό πολιτισμό έχουμε κοινωνικοποιηθεί, και αν θέλουμε να ψάξουμε τα ίχνη αυτού του πολιτισμού, δεν χρειάζεται παρά να πάμε στα σπίτια μας, στις οικογένειές μας, στους δρόμους, στα σχολεία, στα βιβλία, στα καφενεία, στα μαγαζιά κτλ και θα βρούμε μπόλικα. Μπορούμε ακόμη να πάμε στις καταλήψεις και στα στέκια, να διαβάσουμε έντυπα των ομάδων και να μιλήσουμε με κόσμο... Και, τέλος, να συζητήσουμε με τους φίλους μας ή ακόμα να στοχαστούμε πάνω στη γλώσσα, στις επιστήμες κοκ.

Το να λέμε ότι δεν μπορούμε να εντοπίσουμε την πατριαρχία είναι ένα ψέμα τακτικής, ένα ψέμα μάλιστα, ανδρικής προέλευσης, ψέμα που έγινε θεωρία. Και σε αυτό το κεφάλαιο θα ασχοληθούμε, ακριβώς, με όσους κάνουν θεωρία σιγοντάροντας ή, για να το πούμε διαφορετικά, νομιμοποιώντας και δικαιολογώντας τις σεξιστικές νόρμες. Τα επιχειρήματα αυτά δεν γεννήθηκαν προφανώς στον ελλαδικό χώρο αλλά εύκολα ενσωματώθηκαν και από τις διάφορες συλλογικότητες που βρίσκονταν μέσα ή κοντά στο χώρο.

Αν και η ιστορία είναι ανεξάντλητη πάνω σε αυτό το θέμα, εμείς θα επιλέξουμε να επικεντρωθούμε μόνο πάνω σε δύο επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται για μια ηθική νομιμοποίηση των σημερινών διακρίσεων με βάση το κοινωνικό φύλο ενός ανθρώπου. Λέμε «ηθική νομιμοποίηση» γιατί και τα δύο επιχειρήματα προέρχονται από την παραδοσιακή αριστερή θεωρία. Στο πρώτο σκέλος τους λένε ότι ο σεξισμός, που αναγνωρίζεται ως εξουσιαστική δομή, πρέπει να ανατραπεί. Έχουμε να κάνουμε, λοιπόν, με δύο επιχειρήματα-άτυπους «συμμάχους» του φεμινισμού...

Και τα δύο επιχειρήματα λένε, λοιπόν, ότι ο σεξισμός είναι αντικείμενο κριτικής και ανατροπής. Ξεκινάει, από κει και πέρα, μια συζήτηση για το αν και πόσο βάρος δίνουν αυτά τα δύο επιχειρήματα στην πατριαρχία ως δομή και ως σχέση, πόσο ανεξάρτητη τη θεωρούν αλλά και πόσο δεμένη με την καπιταλιστική θέσμιση, για το αν συζητάμε ακόμη με τους όρους βάσης και υπερδομής, για το αν αυτά τα επιχειρήματα συνεπάγονται και συγκεκριμένους τρόπους αντίδρασης ενάντια στο σεξισμό κτλ. Σχεδόν «τεχνικά» προβλήματα είναι

όλα αυτά. Όπως θα δούμε, όμως, το πρόβλημα υπάρχει ήδη λόγω του περιεχομένου των επιχειρημάτων.

Τα δύο επιχειρήματα είναι τα εξής: **α)** «Το θέμα του σεξισμού δεν είναι τόσο σημαντικό ή τόσο κεντρικό όσο αυτό του καπιταλισμού. Αυτό δεν το επιλέγουμε εμείς που λέμε αυτό το πράγμα αλλά ο ίδιος ο καπιταλισμός προκρίνει πχ ότι ο τομέας της παραγωγής είναι σημαντικότερος από αυτόν της αναπαραγωγής» και **β)** «Ο φεμινισμός οδήγησε, με την έμφασή του στο «προσωπικό» και την ανθρώπινη υποκειμενικότητα, «δυστυχώς» σε μια ψυχολογικοποίηση του πολιτικού βλάπτοντας το κίνημα ως προς την αντικειμενικότητα της ανάλυσής του αλλά και γενικότερα».

Το πρώτο επιχειρήμα: το θέμα του σεξισμού – όπως αντανακλάται κυρίως στην πολιτισμική και σεξουαλική καταπίεση – δεν είναι τόσο σημαντικό όσο του καπιταλισμού, δηλαδή της οικονομίας ή της παραγωγής με όλα τα συμπαρομαρτούντα (αλλοτρίωση, φετιχισμός εμπορεύματος, απόσπαση υπεραξίας, μισθωτή σχέση κτλ). Γιατί; Γιατί ο καπιταλισμός, δηλ. η Ιστορία, δηλ. ένα Υποκείμενο αόρατο και πανταχού απόν «θέλει» σαν Βάση της Κοινωνίας την Οικονομία και σαν Υπερδομή όλα τα υπόλοιπα, πχ τον Πολιτισμό. Υπάρχει συνεπώς μια αντίληψη της κοινωνίας ως ολότητας και μια αντίληψη της βάσης και της υπερδομής ως επιμέρους στοιχείων. Ωστόσο, η προτεραιότητα της βάσης είναι τέτοια (οικονομία) που σαφώς υπερκαθορίζει την κοινωνία, πόσο μάλλον την υπερδομή. Βάση και υπερδομή δεν είναι ισοβαρή θεμέλια λοιπόν. Τι σημαίνει, όμως, Οικονομία; Παραγωγικές δυνάμεις, παραγωγικές σχέσεις, νόμοι Πολιτικής Οικονομίας. Ποιοι δουλεύουν στην παραγωγή (την εποχή του Μαρξ); Άνδρες κυρίως ενήλικες. Που; Στην Αγγλία, στη Δύση. Πότε; Την περίοδο 1800-1860 κυρίως. Για τι πράγμα ενδιαφέρονται οι λευκοί, άνδρες προλετάριοι στα 1800-1860 στην Αγγλία; Για πολλά κι ενδιαφέροντα πράγματα, όπως τα συνδικάτα, οι μισθοί τους, η αυτοοργάνωσή τους και η σχέση τους με τις μηχανές των εργοστασίων (με την πάλη τους, εν ολίγοις, απέναντι στον καπιταλισμό). Σίγουρα, ενδιαφέρον τους δεν μοιάζει να είναι το γυναικείο ζήτημα. Δεν μπορούμε να απαιτούμε a posteriori να ασχολούνται αυτοί οι εργάτες με το φεμινισμό. Επειδή, δεν είναι αυτό το είδος της κριτικής μας, δεν περιμένουμε ούτε καν τον Μαρξ να μιλήσει για τις γυναίκες (αν και πετούσε κάποια μαργαριτάρια από δω κι από εκεί...). Δεν μπορεί κάποιος να έχει μιλήσει για τα πάντα. Ωστόσο, δεν μπορούμε να αγνοήσουμε το γεγονός, χωρίς να χρεώνουμε προθέσεις στους εργάτες φυσικά ή στον Μαρξ, ότι σε μια σεξιστική κοινωνία είναι δύσκολο να μιλήσεις για το γυναικείο ζήτημα όταν ακόμη αυτό δε θίχθηκε από τις ίδιες τις γυναίκες σε μεγάλο βαθμό. Αυτό μπορούμε να το έχουμε υπόψη μας για πολλά πράγματα (ακόμη και για την αναγκαιότητα των αμιγώς γυναικείων ομάδων). Εξάλλου το ότι το 1800 ήταν μια περίοδος σεξιστικής θέσμησης μπορεί να δέσει και από μια άλλη πλευρά με τη θεωρία του Μαρξ: στην Οικονομία (βάση) απασχολούνται οι άνδρες κυρίως και στον Πολιτισμό (υπερδομή) οι γυναίκες. Καθώς η βάση είναι σημαντικότερη, η καταπίεση που λαμβάνει χώρα στην υπερδομή είναι υποδεέστερη. Για να αποκτήσει νόημα/ αξία ένα συλλογικό υποκείμενο, έπρεπε να περάσει πρώτα από τους οικονομικούς πίνακες των μαρξιστών.

Από την άλλη, ακόμη κι αν συμφωνούσαμε με αυτή τη διάκριση βάσης-υπερδομής – που δεν το κάνουμε – ποιος είναι ο λόγος να μιλάς με τα λόγια αυτής της θεωρίας 150 χρόνια μετά; Δεν υπονοούμε ότι πάλιωσε γιατί έπεσε η μόδα της. Είμαστε και παλιομοδίτες και παλιομοδίτισσες ενίοτε. Τότε; Στην Αγγλία του 2005 οι λευκοί και μαύροι άνδρες προλετάριοι είναι πολύ λιγότεροι. Αντί το προλεταριάτο, όπως το ήθελε ο Μαρξ, να αυξηθεί ώστε να γίνει μία μεγάλη τάξη που θα έπαιρνε την πολιτική εξουσία από τον καπιταλισμό, αντίθετα συρρικνώθηκε. Από την άλλη, βλέπουμε κάποιες γυναίκες στο Πακιστάν να έχουν για βασικό πρόβλημά τους το φύλο τους παρά την εργασία τους. Και δεν είναι απλά «κάποιες...». Για άλλες γυναίκες στον ίδιο τόπο βασικό πρόβλημα είναι η θρησκεία. Και τι μας λένε όλα αυτά; Οτι η πάλη των τάξεων, η διάκριση βάσης-υπερδομής, η προλεταριακή επανάσταση και όλα αυτά είναι λίγο μακριά από την πραγματικότητα σε πολλές περιοχές του πλανήτη.

Καμιά θεωρία δεν είναι διαχρονική και οικουμενική, αλάνθαστη και αντικειμενική.

Είναι δίκαια – νομίζω – η υποψία μας ότι η επαναφορά αυτής της θεωρίας σήμερα παραβλέπει κραυγαλέα την πραγματικότητα και την ιστορία – και ανάμεσα σε αυτή την τελευταία: την κατατεθειμένη εμπειρία τριών ενεργών κυμάτων φεμινισμού. Όσοι/ όσες προσπαθούν ακόμη να βρουν τη γυναικεία καταπίεση μόνο στην οικιακή εργασία (γιατί είναι μορφή εργασίας!) και στις φάμπρικες (γιατί είναι ίδιες οι συνθήκες με αυτές των ανδρών) και βιάζονται να πουν ότι η γυναίκα κατέκτησε μια ισότητα που είναι για πέταμα, γιατί το μόνο που βοήθησε είναι να στέλνονται οι γυναίκες στον πόλεμο, είναι απλώς ανόητοι και ανόητες. Η φιλολογία αυτή στην Ελλάδα από διάφορες τάσεις έχει καταντήσει κουραστική. Βγάζουν έντυπα για να βρίσουν τις «χαζογκόμενες», όπως τις αποκαλούν οι άνδρες αναρχικοί με ύφος 12 Κροπότκιν, και να υμνήσουν όσες δουλεύουν εξαθλιωμένες στις φάμπρικες ή στις φανταστικές φάμπρικες. Κακοχωνεμένη θεωρία της εξαθλίωσης με καλπάζοντα αντιφεμινισμό... Κάθε 8η Μάρτη θα βγουν να μας πουν ότι δεν γιορτάζουν γιατί είναι πολύ επαναστάτες, κλείνοντας το μάτι στην ολότητα. Το πρώτο κύμα φεμινισμού για αυτές και για αυτούς είναι κατά βάση ρεφορμιστικό, τη στιγμή που οι σουφραζέτες ανατίναζαν εκκλησίες και έκαναν επιθέσεις με πέτρες στην αστυνομία, ενώ την ίδια εποχή ακριβώς οι εργάτες ήταν αυτοί που τραβούσαν το δρόμο του Κάουτσκι και του Λένιν. Η θεωρία του μερικού/ ολικού (όπου «όλον» βρίσκεται ο καπιταλισμός και όπου «μέρος» το φύλο) κατάγεται άμεσα από τη λενινιστική παράδοση, τη μόνη ιστορικά που συνέχισε με συνέπεια το δογματισμό της μαρξικής θεωρίας. Αυτή η απόρροια είναι ότι «Θα ασχοληθούμε με το φύλο και τη σεξουαλικότητα μετά την Επανάσταση» - δηλαδή ποτέ αλλά σου δίνουν και μια απάντηση σαφούς απαξίωσης για να ξέρεις και τι να κάνεις. Η θεωρία του μερικού/ ολικού λειτουργεί το ίδιο και υπό την αναρχική σημαία: είναι μια ψευδοθεωρητική άμυνα της σεξιστικής ακριβώς θέσμισης.

Επειδή, φυσικά όλοι οι ισχυρισμοί για μερικό/ ολικό, βάση/ υπερδομή κτλ δεν στηρίζονται πουθενά παρά στις προσωπικές άμυνες και γνώμες του καθενός, μπορούν να αναχαιτιστούν από μια άλλη γνώμη, μια άλλη πολιτική στάση. Οι μαρξιστές, όμως, αρνούνται ότι πρόκειται για δικές τους γνώμες. Χρεώνουν τις γνώμες τους στην Ιστορία. Το δόγμα τους είναι η Ιστορία, λένε. Ο μαρξισμός, ο Κομμουνισμός είναι η Ιστορία, λένε. «Είδαν το φως της ταξικής ανάλυσης», λένε, με σαφείς τις θεολογικές συνδηλώσεις της φράσης. Δεν υπάρχει υποκείμενο στο οποίο να αντιπαρατεθείς. Είναι ο καπιταλισμός που μιλάει. Είναι η Ιστορία, οι νόμοι της Οικονομίας. Άρα η Ιστορία δεν έχει το νόημα που της δίνουμε εμείς ως κοινωνία (με τις διαφοροποιήσεις της) αλλά αποκτά το νόημα της από τον εαυτό της ή από τον καπιταλισμό, ο οποίος εμφανίζεται επίσης ως υπερβατολογικός.

Αυτή η επιχειρηματολογία γνώρισε, βέβαια, μεγάλη επιτυχία σε παλιότερες κυρίως εποχές όπου ο μαρξισμός και λενινισμός ήταν στα φόρτε τους. Σήμερα απομεινάρια των μαρξιστών έχουν μείνει για να συνοδεύουν το δόγμα στους αιώνες. Δεν έχει σημασία τι λέει ο ένας ή ο άλλος. Αν για κάποια γυναίκα η σημαντικότερη καταπίεση που βιώνει σήμερα απορρέει από το κοινωνικό της φύλο ή αν δεν θέλει να δώσει προτεραιότητα στον αντικαπιταλιστικό ή στον αντισεξιστικό αγώνα, γιατί βλέπει πόσο πολύ συνδέονται οι δυο τους, δεν έχει καμιά σημασία. Όπως έλεγε κι ο Μαρξ στα Grundrisse «Δεν έχει σημασία τι πιστεύει ο Α ή ο Β προλετάριος...». Σημασία έχει ο άλλος να μπορεί να σου πει αυτός τι είναι σημαντικό γιατί το δόγμα του είναι αληθινό. Η σιγουριά της φωνής του και το απόλυτο της συστηματικής θεωρίας του «πρέπει να απορρέουν από τους σιδερένιους νόμους της Ιστορίας». Ελπίζουμε σε μια διάλυση για μια και καλή αυτού του ψευδοθεωρητικού ζητήματος. Ελπίζουμε να αναδειχθεί η κριτική σκέψη των ανθρώπων ακριβώς πάνω σε αυτό το πεδίο γιατί για μας έχει σημασία τι θα πιστεύει η κοινωνία, ως συνεκτικός ιστός των σημασιών που τη θέτουν σε κίνηση, και όχι βέβαια τι πιστεύει η Α ή η Β μαρξο-λενινιστική σχέση.

Δεύτερο επιχείρημα, λοιπόν: το κακό που προκλήθηκε με την ψυχολογικοποίηση του πολιτικού («το προσωπικό είναι πολιτικό») από το φεμινισμό είχε καταστροφικές συνέπειες για την αντικειμενική θεωρία. Για μας, το σύνθημα «το προσωπικό είναι πολιτικό» είναι μια ζωντανή καταγγελία και για τις αντικειμενικές συνθήκες αυτής της κοινωνίας (πχ Τρεις στις πέντε γυναίκες στην Ελλάδα έχει παραδεχθεί – στα πιο αισιόδοξα στατιστικά – ότι δέχεται φυσική ή ψυχολογική βία από το σύντροφό της). Αυτό το σύνθημα αποτελεί, εξάλλου, και ένα πρόταγμα όσον αφορά τη μυστικοποίηση της καθημερινής ζωής που επιχειρεί η καπιταλιστική και σεξιστική θέσμιση. Η πρώτη με το να προβάλλει την καταπίεση για «ανάγκες» και η δεύτερη με το να προβάλλει τη βιολογία για «πολιτισμό».

Λέγεται ότι η γυναίκα ήταν καταπιεσμένη στο βασίλειο της υποκειμενικότητας γιατί το σύστημα την περιόριζε στην ιδιωτική σφαίρα. Οτι, συνεπώς, δεν έπρεπε να κουβαλήσει τις αλυσίδες της και στο πολιτικό της πρόταγμα, να φτιάξει δηλ. μια πολιτική της υποκειμενικότητας, μια πολιτική κριτική του προσωπικού. Και άλλοι λένε ότι ούτε καν υποκειμενικό ήταν το πρόβλημα των γυναικών. Το πρόβλημα της καταπίεσης έδραζε σε αντικειμενικές βάσεις (πχ εργασία, εκπαίδευση κτλ), αγνοώντας τη σεξουαλικότητα, την ψυχική οργάνωση των υποκειμένων κτλ. Οπότε μια πολιτική της υποκειμενικότητας ήταν ούτως ή άλλως στραμμένη προς τη λάθος κατεύθυνση. Και για τις δύο τάσεις τα γυναικεία κινήματα ήταν αστικά και ρεφορμιστικά. Όμως, καμία από τις δύο τάσεις δεν υπολόγισε πόσο το σύνθημα «το προσωπικό είναι πολιτικό», ουσιαστικά διεύρυνε τα όρια της έννοιας της πολιτικής, ουσιαστικά της αντικειμενικής ανάλυσης. Υπήρχαν πάντα βέβαια τάσεις του φεμινισμού που έδωσαν λαβές για μια τέτοια κριτική. Αντίστοιχες τάσεις όμως υπήρχαν και στους εργάτες κτλ. Ουσιαστικά, ο φεμινισμός συνολικά μπορεί να ιδωθεί έμμεσα ως και μια πολύ εύστοχη κριτική στον παραδοσιακό μαρξισμό που αγνόησε κάθε υποκειμενικό και ψυχολογικό παράγοντα. Κριτική άλλωστε που είχε αρχίσει να γίνεται ήδη από τους Λούκατς και Κορς εντός του μαρξισμού τρεις δεκαετίες πιο πριν. Εξάλλου και η τεκμηριωμένη κριτική που έγινε στον Φρόϊντ καθώς και οι πετυχημένες απόπειρες για μια φεμινιστική ψυχανάλυση έδειξε ότι οι φεμινίστριες δεν έκαναν απλά μια θεωρία δια της προσθετικής μεθόδου (προσθέτοντας στη θεωρία των αντικειμενικών συνθηκών μια ψυχαναλυτική βάση) αλλά δημιούργησαν κάτι το εντελώς πρωτότυπο και καινούργιο ως μορφή.

Επίσης περίφημα συνθήματα όπως η φράση «Γυναίκα δεν γεννιέσαι, γίνεσαι» είναι δύσκολο να καταχωρηθούν μονόπλευρα σε μια διερεύνηση απλά των υποκειμενικών ή των αντικειμενικών συνθηκών γιατί πολύ απλά αφορούν και τα δύο πεδία στην πραγματική τους συνένωση: την ιστορία.

Εξάλλου, και η ίδια η δομή του επιχειρήματος περί χαμένης αντικειμενικότητας της σκέψης και της ανάλυσης μπροστά στην εμμονή στα συναισθήματα κτλ, είναι ψεύτικη. Οσο πιο πίσω πάμε ιστορικά θα δούμε ακριβώς ότι ο άνθρωπος σκεφτόταν πολύ καλύτερα όταν η σκέψη του συνοδευόταν από τη μνήμη του, τη φαντασία του και το συναίσθημά του. Ο καπιταλισμός είναι ίσως το μοναδικό σύστημα που επιτρέπει τον ακριβή διαχωρισμό όλων αυτών των κατηγοριών. Η τάση να διασπά, να διαιρεί, να ξεχωρίζει, που ξεκινά ως καταμερισμός εργασίας στην αγορά εργασίας και στις επιστήμες, επιστρέφει στο υποκείμενο. Προσπαθεί να το σπάσει σε κομμάτια προκειμένου να το μηδενίσει και να το φτιάξει ξανά από την αρχή. Κάτι τέτοιο δεν μπορεί να υπάρξει – το ξέρουμε. Αλλά δεν μπορούμε παρά να δούμε την πρόοδο της αλλοτρίωσης πάνω στα ανθρώπινα μυαλά όταν τέτοια επιχειρήματα ακούγονται με σκοπό προφανώς την αποθέωση της σκέψης ως ταυτολογίας και την εκδίωξη του συναισθήματος ως αντικειμενικά αδύναμου...

Ο φεμινισμός πράγματι τάρaxε τα νερά της παλιάς εποχής, τις δομές της παλιάς πατριαρχίας και τα αποτελέσματα του αγώνα του είναι έκδηλα σήμερα στη θέσμιση και ανεξίτηλα στους ανθρωπολογικούς τύπους των ατόμων. Η ριζοσπαστικότητα βέβαια των αλλαγών χάθηκε. Και γι αυτό ακριβώς δεν σημαίνει ότι αναγκαστικά πάμε προς το καλύτερο. Δεν υπάρ-

χει πρόοδος ή εξέλιξη στην ιστορία. Θέλουμε, λοιπόν, αντί μιας νέας θεολογίας, μάλλον ένα νέο φεμινισμό που να μην αφήσει αναπάντητα και τα ερωτήματα που έμειναν μετέωρα από την τελευταία φορά που εμφανίστηκε στο προσκήνιο. Τα κινήματα συνεισφέρουν σε μια ριζική κριτική της κοινωνίας μέσω ενός πολιτικού προτάγματος. Αν ο καπιταλισμός δεν ηττηθεί (ήδη μιλάμε σχηματικά), αν το πνεύμα του καπιταλισμού δεν χτυπηθεί, τότε και το οποιοδήποτε κίνημα είναι καταδικασμένο να αφομοιωθεί ή να καταπνιγεί. Να στομώσει η κριτική του. Θέλουμε ένα νέο φεμινισμό, όπως και μια νέα οικολογία, ένα νέο εργατικό κίνημα κτλ. Τέτοια κινήματα με τα αντίστοιχα πολιτικά τους προτάγματα, ίσως – και αυτό είναι το επιθυμητό – με ένα κοινό πρόταγμα πάνω στην ιδιότητα του πολίτη και της πολίτισσας, θα είναι που θα δημιουργήσουν και μια νέα ηθική, την ηθική που χρειαζόμαστε όσο ποτέ άλλοτε μιας αυτόνομης κοινωνίας.

I. «Ελεύθερος Έρωτας: το καλύτερο δώρο του φεμινισμού»

Σύμφωνα με κάποιες συντρόφισσες (φυσικά φεμινίστριες) του 80', δεν ήταν λίγοι οι άντρες εκείνοι που προσέγγιζαν τις ομάδες τους με ένα «φιλο-φεμινιστικό» προφίλ, με απώτερο στόχο, όμως – για να το πούμε ωμά, όπως και το σκέφτονταν – «να βρουν γκόμενα»... Ως σύμμαχοι που έρχονταν από την «άλλη όχθη» προσπαθούσαν να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των οργανωμένων γυναικών για να παρεισφρήσουν έπειτα στους κύκλους τους και να μετατραπούν σε... «ερωτικούς κυνηγούς» μέσα σε γυναικείο περιβάλλον. .. Είναι περιττό να πούμε ότι αυτή η τακτική απαξιώνει όσο καμιά άλλη το φεμινισμό, την κοινωνική του ταυτότητα και την πολιτική του στόχευση; Το καλύτερο πράγμα που έβρισκαν κάποιοι στο φεμινιστικό κίνημα ήταν οι γυναίκες του, όπως βέβαια μια γυναίκα ορίζεται από τη σεξιστική οπτική.

Υποκρινόμενος κάποιος την κατανόηση του γυναικείου ζητήματος και την αλληλεγγύη του προς τον αντίστοιχο αγώνα, πλησιάζει... «το θύμα» για να του επιτεθεί αιφνιδιαστικά. Η λογική του θύτη είναι ότι οι γυναίκες, όσο και να ασχολούνται με τα πολιτικά, έχουν έναν μόνο κεντρικό πυρήνα δραστηριότητας και αυτός έχει να κάνει με τη σεξουαλικότητα. Το σεξ είναι, δηλαδή, που μετράει γι αυτές. Αυτό το συμπέρασμα προφανώς μας λέει παραπάνω πράγματα για το «θύτη» παρά για το «θύμα». Για να στήσει ο ίδιος μια ολόκληρη πολιτική συνεργασία και μια ψευδή ταυτότητα μόνο και μόνο... για να «απολαύσει τη σεξουαλικότητα μιας συντρόφισσας»... δείχνει ότι ακριβώς είναι το πατριαρχικό σεξ το μόνο που μετράει γι εκείνον σε αυτή τη ζωή. Ο σεξισμός είναι η ίδια η κουλτούρα του από το Α ως το Ω.

Γαλουχημένος κανείς από μικρός με τις πορνοταινίες, τις οποίες ίσως αρέσκεται να βλέπει μαζί με την αντροπαρέα του – είναι εθισμένος πια στη σεξιστική συνθήκη του «διαμελισμού» του γυναικείου σώματος. Γι αυτόν δεν υπάρχει πια σώμα, παρά μόνο ως Τόπος οικειοποίησης και κατάκτησης. Πάντα ερωτεύεται κεραυνοβόλα (at first sight) γιατί η «ομορφιά» είναι η κούνια στην οποία κοιμάται κανείς από μικρός. Η μεγάλη επιφάνεια της ευγενικής του μεν, σεξιστικής του δε νοοτροπίας, κρύβει από κάτω το μεγαλύτερο ομοφοβικό πανικό. Γι αυτό έχει βρει αυτή την ισορροπία. Ομως, είναι παράλληλα και «κατακτητής» προς το γυναικείο φύλο και «διώκτης» της ομοφυλοφιλίας.

Αυτό που κατάλαβαν οι «μεγάλοι ομοφοβικοί» από το φεμινισμό είναι μονάχα ο «ελεύθερος έρωτας». Θέλουν να φτάσουν στη σεξουαλικότητα, δεν έχει σημασία με ποια μέσα και με ποιο κόστος... Ο φεμινισμός – θεωρούν ότι – λόγω του τρόπου που διαχέονται οι πληροφορίες μέσα στο μεγάλο χωνευτήρι της ημιμάθειας, την κοινωνία, τους έκανε ένα δώρο... Αυτό το δώρο είναι ο «ελεύθερος έρωτας», όπερ μεθερμηνευόμενον εστί η «πολυγαμία», η «ελευθεριάζουσα σεξουαλικότητα» και τα οποία με ένα περαιτέρω κόσκινο σημαίνουν απλά το σάδομαζο, τα όργια και το γνωστό πατριαρχικό-καπιταλιστικό μότο «ο καθένας τη

βρίσκει με την καθεμία (και αντίστροφα) που του ξυπνάει κάτι «ερωτικό» χωρίς ηθικές αναστολές και λογικά-συναισθηματικά κολληήματα». Έτσι, εδώ το στερεότυπο της φεμινίστριας τη θέλει πολυγαμική και ίσως και λεσβία. Αρα, ο άλλος ψάχνει ήδη για ένα σεξουαλικό αντικείμενο πάνω της.

Πρόκειται για το γνωστό τύπο ομοφοβικού σεξιστή άντρα (πολιτικοποιημένου ή μη) που λόγω του κτητικού, ετερο-σεξουαλικού μοντέλου που έχει στοιχειώσει στο κεφάλι του δεν έχει φανταστεί ποτέ ως «φυσική» μια αναπτυσσόμενη σεξουαλικότητα μεταξύ αυτού και ενός άλλου άνδρα. Εξάλλου, δεν τον πειράζει (τόσο) «η φίλη του» να δοκιμάσει μια σεξουαλική εμπειρία με μια γυναίκα όσο με έναν άνδρα. Ο λεσβιασμός είναι κομμάτι και της δικής του φαντασίωσης. Ούτως ή άλλως, το γυναικείο σώμα είναι κατασκευασμένο σύμφωνα με τις ανάγκες της ανδρικής σεξουαλικότητας – άρα κάθε γυναικείο σώμα έχει τη γοητεία του και την υποτακτικότητά του χωρίς να ξέρουμε αν μπορεί να διαχωριστεί το ένα από το άλλο. Αντίθετα, το «άλλο» ανδρικό σώμα, ενσωματώνει και μια «άλλη» αξίωση κυριαρχίας πάνω στον Τόπο της ζωτικής σφαίρας του πρώτου άνδρα. Αυτό δεν είναι ανεκτό. Κάποια αξίωση πρέπει να επικρατήσει. Η διείσδυση του «άλλου» πένους συνιστά και χαρτογραφεί το όριο των ορίων. Για αυτό ο λεσβιασμός είναι, θεωρητικά, το λιγότερο κακό.

Ωστόσο, δε θα έπρεπε να μας εκπλήσσει ακόμη και το να δημιουργούνται εντελώς διαφορετικές σεξιστικές και κτητικές παραστάσεις/ φαντασιώσεις όπου η κυριαρχία του ενός και μοναδικού μετατρέπεται σε κυριαρχία των πολλών. Θέλω να πω ότι, όπως και να έχει, σε αυτές τις περιπτώσεις το γυναικείο σώμα ταυτίζεται με την υποταγή και την παθητικότητα και γίνεται ένα σεξουαλικό όργανο-αντικείμενο. Έτσι, κατανοούμε ακόμη καλύτερα για άλλη μια φορά ότι το φύλο αποτελεί μια φαντασιακή σημασία που επηρεάζει την εκάστοτε θέσμιση (και αντίστοιχα η τελευταία επηρεάζει την πρώτη) που δεν έχει να κάνει με μονογαμίες ή πολυγαμίες, ύπαρξη σεξουαλικής πράξης ή όχι, αλλά έχει να κάνει, πρώτα και κύρια, με το πώς δημιουργείται ένας πυρήνας που είναι σε επίπεδο αναγνωσιμότητας καθολικά ετερο-σεξουαλικός. Με έμφαση, βέβαια, στο ότι η διαφορά σημαίνει ιεραρχία – το ενεργητικό αρσενικό είναι πιο «άξιο» από το θηλυκό παθητικό. Καθώς και στο ότι η ιδιοκτησία παρά η ισοτιμία είναι το σχήμα που εκφράζει τη σχέση τους.

Αντίστοιχα, όμως, θα μπορούσαμε να πούμε ότι και ο φεμινισμός δεν έχει σχέση με μονογαμίες ή πολυγαμίες, με σεξουαλικές πράξεις ή όχι αλλά, πρώτα και κύρια, με τη διάδοση μιας κουλτούρας ισότητας ανάμεσα στα όποια κοινωνικά φύλα υπάρχουν. Το μυαλό του ανθρώπου δεν έχει φύλο κι αν εμφανίζεται σήμερα να έχει – είναι ουσιαστικά να καταλάβουμε – αυτό αποτελεί μια κοινωνικο-ιστορική κατασκευή, που επιδέχεται και χρήζει της άρνησής μας. Αυτό είναι το κοινό στοιχείο των ριζοσπαστικών γυναικείων κινημάτων. Αυτό έλεγαν. Αυτό λένε: γυναίκα δε γεννιέσαι, γίνεσαι. Δε γεννιέσαι με το φύλο σου, το αποκτάς, σε μαθαίνει η κοινωνία να το αποκτάς.

Και σήμερα; Σήμερα που οι φεμινισμοί του παρελθόντος εκλείπουν; Και, σήμερα, νομίζω επιφυλάσσεται μια συμπεριφορά προς τις γυναίκες του χώρου που είναι «ευαίσθητες με τα του σεξισμού». Καθώς το κυρίαρχο πρότυπο του ανδρισμού αλλάζει, για διάφορους κοινωνικούς λόγους, και περνάμε από το ανθρωπολογικό πρότυπο του μάτσο τύπου με τη βαριά κι επιβλητική συμπεριφορά στο πρότυπο του επίσης αποτελεσματικού και ψυχρά λειτουργικού, μα ευαίσθητου, άντρα βλέπουμε κάποιες νέες συμπεριφορές να μπαίνουν σε εφαρμογή. Ο άλλος μπορεί να είναι ο μάγκας του χωριού όλη την ημέρα στις συνελεύσεις και στα δημόσια δρώμενα. Ωστόσο, στις εκ του σύνεγγυς επαφές με τις «ευαίσθητες στα του σεξισμού», («όμορφες»;) γυναίκες, πατάει το κουμπί και γίνεται ο ευαίσθητος ψυχαναλυόμενος. Συνεχίζοντας κανείς να αναγνωρίζει ακόμη και σήμερα την εγγύτητα των γυναικών στον τόπο του συναίσθηματος, της διαίσθησης και άλλων τέτοιων φυσικών κατηγοριών, τις αναγνωρίζει και ως ψυχαναλύτριάς του. Ανοίγεται, εμφανίζει τη στεναχώρια του (σε αντίθεση με το παλιό πρότυπο άντρα που έπρεπε να την κρύψει για να μη φανεί αδύναμος)

και κάπως έτσι ίσως να ισορροπεί ψυχικά. Έτσι δρα σήμερα ένας πληγωμένος ανδρισμός ή ένας υποκριτικά ευαίσθητος ανδρισμός χωρίς να φέρνει στο συνειδητό την τακτική του. Κι έτσι ακριβώς αφήνονται άθικτοι από τη σκέψη τόσο ο πυρήνας της ετερο-σεξουαλικότητας όσο και αυτός της ομοφοβικότητας. Η σεξουαλικότητα παραμένει άρρητη, φυσική, δίχως επίγνωση του ότι έχει κατασκευαστεί. Εγκλωβίζεται στα όρια του κοινωνικά ορισμένου ως ανώμαλου, χυδαίου, αφύσικου και του κοινωνικά ορισμένου ως κανονικού.

Αν ακόμη και σήμερα οι ομοφοβικοί σεξιστές και αμυνόμενοι άνδρες γυρεύουν ένα σεξουαλικό παράδεισο για τους ίδιους πάνω στη βάση της γυναίκας–αντικείμενο του σεξ, δε γίνεται παρά να μας έρθει στο μυαλό και άλλη μια συνθήκη της διαστρέβλωσης των φεμινιστικών αιχηρών αιτημάτων (πχ περί «ελεύθερου έρωτα»): την εκμετάλλευση του ρεύματος της σεξουαλικής απελευθέρωσης από τη βιομηχανία της πορνογραφίας. **Μέσα από αυτές τις διαστρεβλώσεις βλέπουμε ότι ο φεμινισμός στο σεξουαλικό επίπεδο ταυτίζεται με το κοινωνικά χυδαίο (το όργιο), ενώ στο επίπεδο του λόγου ταυτίζεται με την ευγένεια και τους Καλούς Τρόπους.** Αναβιώνει εδώ, σαφώς, η χριστιανική παράσταση για το πώς είχε ανάγκη ο άνδρας χριστιανός να είναι η γυναίκα του. Δεκάδες παροιμίες στην ελληνική γλώσσα και παράδοση επιβεβαιώνουν το «ευαίσθητο» παρελθόν της χώρας μας...

Ο κοινωνικά χυδαίος λόγος περί έρωτα και σεξουαλικότητας – πίστευαν πολλοί (με αρχηγό ίσως τον Μπατάϊν) – ότι ξεσκεπάσει όλα τα μυστικά και φθάνει στον πυρήνα της ελεύθερης, αχαλίνωτης και αυθεντικής σεξουαλικότητας θεσμίζοντας ένα νέο ερωτισμό. Τίποτα καινούργιο, δηλαδή. **Για άλλη μια φορά, το αυθεντικό είναι το ανδρικό (το ετερο-σεξουαλικό). Η βία ομολογεί: «Η βία είναι καλή!»** κι η σεξιστική περιπέτεια συνεχίζεται...

Ο «ελεύθερος έρωτας» είναι το καλύτερο δώρο του φεμινισμού στους συντρόφους οι οποίοι βέβαια, αφενός, διαστρεβλώνοντάς τον, τον έκαναν να ταιριάζει στα μέτρα τους (είτε νεωτερικά πολυγαμικό, είτε κλασικά «οικογενειακό») και, αφετέρου, τον επέλεξαν ανάμεσα στα πολλά διδάγματα του φεμινισμού για να τον βάλουν σε εξέχουσα θέση στη ζωή τους, εν αντιθέσει με πολλές άλλες καταστάσεις στις οποίες αρνήθηκαν να κάνουν ούτε καν ένα βήμα μπροστά. Έτσι, για μένα, πριν κάποιος σύντροφος παινευτεί για το πόσο καλά έχει ενσωματώσει τη φεμινιστική ιδέα περί «ελεύθερου έρωτα», θα έπρεπε να έχει απαντήσει σε εκείνα τα προβοκατόρικα ερωτήματα που είχαν δημοσιευτεί στο λεσβιακό περιοδικό «Μαντάμ Γκου» δέκα χρόνια πριν, αντιστρέφοντας τους όρους των ερωτημάτων που δέχονται οι ομοφυλόφιλοι... «Γιατί επιμένεις να διατυμπανίζεις την ετεροφυλοφιλία σου;», «γιατί οι ετεροφυλόφιλοι δίνουν τέτοια έμφαση στο σεξ;» κοκ.

Stepanyan, the stormy petrel

Credits: Γράφτηκε τον Ιούλη του 2005, μισό στη Λευκάδα και μισό στη Λάρισα. Δίχως, όμως, κάποιες πολύτιμες εμπειρίες και συζητήσεις πολιτικής διαπαιδαγώγησης, δε θα είχε γραφτεί ποτέ. Έτσι, τα credits ανήκουν πρώτα και κύρια στις έκ-φυλες Φραντσέσκα ν. Π, Λύδια Φ και Σούλα Μ. Ένα thank επίσης στη Ρεββέκα Σ. για τις επισημάνσεις και τις προτάσεις της.

**Ανδρικές Αμυνες
σε Γυναικεία Ζητήματα**

